

5/6 - 1962

NOTICIERO

V E S T N I K

XIII.

VESTNIK je glasilo slovenskih protikomunističnih borcev. • Izdaja ga konzorcij. • Predsednik Edi Škulj, upravnik Janez Kralj, urednik Pavle Rant, korektor in tehnični urednik Dušan Dimnik

Ovitek opremil France Pernišek ml.

Uredništvo in uprava: Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina. • Naročnina: Južna Amerika 150.— pesov odn. enakovrednost v dolarju, USA in Kanada — 2.50 dolarja letno, Anglija in Avstralija — 1 funt šterling, evropske države — 1.50 dolarja.

Editor responsable: Eduardo Škulj, redactor Pablo Rant. • Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, T. E. 33-7213, Bs. As., Argentina

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 700.070.

„Vestnik“ es el Informativo de los Excombatientes anticomunistas eslovenos
„Vestnik“ is the voice of Slovenian anticommunist veterans.

Vsebina: Po šestnajstih letih (France Krištof, Argentina) — Ob dva'setletnici: Suha krajina — Mirenko-žentruperska dolina (iz arhiva zgod. ref. ZSPB, Cleveland, USA) — Grmade v Gorjancih (France Grum-Ivan Korošec) — Gradivo k Vetrinju: NO za Slovenijo in Vetrinjska tragedija (dr. Franc Bajlec, Argentina) — Družna Žerovnik (Rožnodolski, Argentina) — Zahvala ZSPB, Cleveland — † Niko Šivic (Ing. A. Matičič, Argentina) Borci pišejo: Janko Jazbec — Celestin Jelenc — Rudolf Wagner — Radivoj Rigler — Gradivo k Vetrinjski tragediji (F. B., Argentina) — Gradivo k Turjaku (Marijan Jakopič, USA) — Urednikov bunker — Novice o Slovincih (zbira Tone Šušteršič) — Društveno življenje

SLOVENSKA NARODNA VOJSKA

1. POLK — 1. BATALJON

2. BATALJON

3. BATALJON

2. POLK — 1. BATALJON

2. BATALJON

3. BATALJON

3. POLK — 1. BATALJON

2. BATALJON

3. BATALJON

4. POLK — 1. BATALJON

2. BATALJON

3. BATALJON

4. BATALJON

ARTILERIJSKI ODDELEK

DOPOLNILNI BATALJON

1945 - 1962

PO ŠESTNAJSTIH LETIH

Razmišljanja ob obisku Vetrinja

The guerillas of this story are not the guerillas of Draža Mihailovitch; nor are they of the Partisans. They are simply Slovenes, Croats and Serbs — people of Jugoslavia: fighting, thank God!
(Gerald Kersh)*

Tale članek je posledica predavanja v Slovenskem domu v San Justu v januarju 1962. Na njem je urednik Vestnika, g. P. Rant, napravil obširne zapiske, ki mi jih je pred objavo dal na pregled. Zapiske sem v večjo jasnost nekoliko razširil, vendar bi brez urednikove pomoči članek verjetno nikdar ne nastal. Poslovni človek ima namreč za takale razmišljanja čas samo na počitnicah, da bi jih pa sam spravil na papir, je pa težko dobiti čas.

Razmišljanja, ki jih objavljam, utegnejo biti pravilna ali pa zgrešena; o tem si bo že vsak bralec sam ustvaril sodbo. So pa to razmišljanja človeka, ki je bil jeseni leta 1941 zaradi proti-OF letakov s prijatelji od Italijanov zaprt, bil kasneje pri Vaških stražah, na Turjaku, pri domobrancih v udarnem bataljonu in se je nazadnje znašel v Vetrinju kot tolmač med gen. Krenerjem in angleškim poveljnikom Vetrinjskega taborišča. Če je kak namen v objavi teh razmišljanj, je samo ta, da nekoliko razčisti položaj v Vetrinjskem taborišču in da podreza ljudi, ki so dobre volje, k bolj zavzetemu delu v tiste namene, zaradi katerih smo danes v emigraciji. Preden se pa spustim v podrobnosti, bi rad poudaril nekatere osnovne pojme:

1. Ta razmišljanja tvorijo neke vrste med seboj povezano in odvisno celoto. Vsakemu, ki bi na podlagi posameznih stavkov, hotel soditi ali prikazovati celoto, bom lahko mirne duše očital, da iz muhe dela slona in da namenoma potvarja resnico.

2. Nepristranski opazovalec našega stremljenja med vojno mora nujno razlikovati med ideali nekega naroda in med koristmi istega naroda. Težko je definirati eno in drugo, tukaj želim nakazati le razliko v dejanskih etipljivih primerih: — Pristop Jugoslavije k trojnemu paktu s² predstavljam kot korak, ki je bil za Jugoslavijo koristen, 27. marec pa kot izbruh jugoslovanskih idealov. — Ideal USA je demokracija (predvsem seveda v lastni državi). USA nimajo do Titovega režima nobenih simpatij, ker vedo, da je komunističen. Kljub temu ga podpirajo, ker smatrajo, da bodo imele od tega neko korist. — Slovenska država je ideal vsakega Slovenca. Vprašanje je samo, ali je ta ideal možno, in pod kakšnimi pogoji, ostvariti, in pa — ali bi bilo uresničenje tega ideala za Slovence koristno oziroma bolj koristno kot katera druga kombinacija.

* Odstavek je uvodni motto v knjigo „Brain and ten fingers“ (Možgani in deset prstov) pisatelja Geralda Kersha, založbe William Heinemann Ltd. London, 1943. Pomeni pa: „Gverilci te zgodbe niso gverile: Draže Mihajloviča; tudi niso partizani. So samo Slovenci, Hrvatje in Srbi — ljudje v Jugoslaviji: bore se, hvala Bogu!“

3. Slovenci smo vedno čutili mržnjo do Nemcev in Italijanov. Ta mržnja je bila posledica pritiska na naših narodnostnih mejah in je dosegla svoj višek, ko sta italijanski fašistični in nemški nacistični režim hotela Slovenijo izbrisati iz zemljevida. Danes ni več fašizma in nacizma, pritisk na mejah se pa nadaljuje.

4. Simpatije vsega slovenskega naroda, posebno pa naše, to je domobranske, so bile med vojno brez izjeme na strani Angležev in Amerikancev (besedo Angleži rabim v istem pomenu, kot smo jo rabili doma). Simpatije Tita, Kardelja in ostalih slovenskih komunistov pa na strani Sovjetske zveze.

5. Danes je nastopila doba, ko na pr. nemški general pregleduje postojanke NATO-ja v Angliji in ko nemški vojaki vežbajo v Franciji; ali, če hočete, ko Robert Kennedy podeljuje spominske medalje tistim Japoncem, ki so potopili torpedni čoln njegovega brata — sedanjega predsednika USA. Zato danes kakršno koli politično gledanje, s kakršnega koli stališča, na dogodke v Sloveniji med zadnjo vojno nima nobenega smisla več. Danes ni več važno, za čigavo korist si se boril med zadnjo svetovno vojno in „zaveznik“ danes ne zamerijo, če si je v zadnji vojni boril proti njim. Sedaj je važno to, da se danes boriš za njihove koristi.

6. Za svoja dejanja med zadnjo vojno mi nismo odgovorni niti pred Angleži, Amerikanci, Rusi in drugimi, niti pred stranko, ki sedaj vlada v Sloveniji. Mi smo odgovorni samo pred svobodnim in suverenim slovenskim narodom.

7. Ko govorim o Sloveniji med vojno, imam pred očmi predvsem tzv. Ljubljansko pokrajino. Ta je bila, z Ljubljano na čelu, celo med zadnjo vojno živčni in inteligenčni center Slovencev in ima zato vso pravico predstavnosti, kljub temu da se je v ostalih okupiranih delih življenje deloma drugače razvijalo.

Pogled nazaj

Preden govorimo o Vetrinju, moramo napraviti velik korak nazaj.

Spomladi 1941 se je začela vojna in zasedli so nas Nemci, Italijani in Madžari. Od vseh zasedenih ozemelj se je najboljše — bolje rečeno: najmanj hudo — godilo Slovincem v takozvan: Ljubljanski pokrajini, kjer so Italijani na svoje grabežljive roke vsaj natakli precej hrapave rokavice „rimskie pravice“. Civilne oblasti v Ljubljanski pokrajini so se podredile okupatorju nič bolj in nič manj kot civilne oblasti od Nemcev zasedenih angleških otokov v Kanalu ali pa kot danske civilne oblasti. Simpatije slovenskih komunistov so bile na strani Nemcev, ker so ti imeli ne- napadalno pogodbo s Sovjetsko zvezo in so se borili proti zahodnim „imperialistom“.

Toda prišel je 22. junij in Hitlerjev napad na Sovjetsko zvezo. Komunisti so brž začeli z aktivnim organiziranjem „Osvobodilne fronte“, da bi začeli z odporom proti okupatorju in na ta način pomagali Sovjetski zvezi. To je izzvalo med Slovenci ločitev duhov.

Mi smo se postavili na stališče, da bo vojna dolga, da se bo izvajala predvsem med velesilami in da moramo v tej dolgi vojni predvsem

gledati na slovenske koristi, to je, da do konca vojne ohranimo čim več slovenskih življenj in imetja, da si bo ob koncu vojne lahko živ in mečan slovenski narod krojil svojo usodo; to da bo slovenski narod seveda lahko storil samo v primeru zmage Angležev — in kasneje Amerikancev, v katero smo bili popolnoma prepričani.

UKAZ ZA PREMIK

1.) Osebj

Vsi Hrvati, srbski četniki, slovenski četniki in 600 slovenskih domobrancev bo premeščenih iz tega taborišča na novo področje jutri, 27. maja.

2.) Zbiranje

Hrvati in srbski četniki se zberejo na svojem sedanjem prostoru. Slovenski četniki in slovenski domobranci se bodo zbrali v samostojnih skupinah na odprtem prostoru jugozahodno od glavnega vhoda, slovenski domobranci bližje glavni cesti.

3.) Čas

Vse čete se zberejo, pripravljene za premik ob 08.00 uri. Nakladanje na vozila se začne ob 09.00 uri.

Transport bo odpeljal takoj, čim bodo vozila polna, in se bo vrnil za prevzem ostanka.

4.) Nakladanje

Vrstni red nakladanja bo:

Slovenski domobranci

Slovenski četniki

Srbski četniki

Hrvati

S seboj bodo vzeli samo prtljago, ki jo morejo nositi.

5.) Obroki

Vsi bodo dobili obroke za 27. in 28. maj.

6.) Konji

Konje, ki jih še imajo Hrvati in četniki, bodo izročeni slovenskim domobrancem, ki bodo zanje skrbeli do končne odločitve.

7.) Taborišče

Poveljniki bodo poskrbeli, da bo njihovo taboriščno področje ostalo čisto in pospravljeno.

Slovenski general

Hrvatski poveljnik

Poveljnik srbskih četnikov

Lt. Mx. Regt

Poveljnik taborišča

Vetrinje

MOVEMENT ORDER

(1) PERSONNEL

All Croat, Serbian Chetnik, Slovenian Chetnik, and 600 Slovenian Home Army personnel will be moved from this camp to new area tomorrow 27 May.

(2) FORMING UP

Croat and Serbian Chetnik personnel will form up in their present areas.
Slovene Chetniks and Slovene Home Army personnel will form up in independent groups on the open ground South West of the Main Entrance, Slovene Home Army being nearer the Main Road.

(3) TIMING

All Troops will be formed up, ready to move at 0800 hrs. Embussing will begin at 0900 hrs.
Transport will move off as soon as vehicles are fully loaded, and will return to take away remainder.

(4) LOADING

Order of priority for loading will be:-

Slovene Home Army
Slovene Chetniks
Serbian Chetniks
Croats.

Only baggage which can be carried by the individual will be taken.

(5) RATIONS

All personnel will carry rations for 27th. and 28th. May.

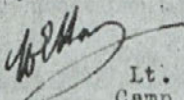
(6) HORSES

Horses still with Croats and Chetniks will be handed over to Slovenian Home Army, who will look after them until they are finally disposed of.

(7) CAMP AREA

Commanders will ensure that their Camp Areas are left clean and tidy.

Slovenian General—
Croat Commander
Serbian Chetnik Commander

Lt. Mx. Regt.
Camp Commandant.
VIKTRING

Slovenski komunisti so — po njihovi propagandi vsaj — pred seboj videli hitro zmago Sovjetske zveze (znamenitih 14 dni!) in da bo ta zmaga čim hitrejša in popolnejša, se slovenski narod ne sme ozirati na žrtve, ki jih bo zato moral pretrpeti. Razumljivo je, da smo za tem očitnim namenom videli boj za svetovno in slovensko revolucijo in za diktaturo proletariata v Sloveniji. Razumljivo je tudi, da je njihov postopek spričo fašizma in nacizma, ki nista poznala nobenih moralnih zadržkov za vzdrževanje svoje oblasti, predstavljal narodni samomor v korist svetovne revolucije.

Obe strani sta se začeli po svoje organizirati s to prednostjo za

UKAZ ZA PREMIK

1.) Vse hrvatske čete in vse srbske čete, razen 50 mož, ki so sedaj v Vetrinju, bodo prepeljane na novo področje jutri, 24. maja.

2.) *Prevoz*

30 3-tonske tovornike in 24 tovornikov za prevoz čet, bo dala na razpolago britanska vojska. Porabili se bodo tudi 4 avtomobili, 16 tovornikov in 10 motornih koles, ki jih ima srbska vojska. S transportom ne gredo ne konji ne vozovi.

3.) *Obroki*

Kolikor je na razpolago živil, bo vsak dobil obrok za dva dni.

4.) *Prtljaga*

Prtljage je dovoljeno vzeti samo toliko, kolikor je more nositi vsak posameznik.

5.) *Zbiranje*

Srbske čete se bodo zbrale na področju zahodno od poti, ki pelje južno od glavnega vhoda.

6.) *Čas*

Čete se bodo zbrale na svojih področjih ob 08.00 uri.

Nakladanje na vozila se bo začelo ob 08.30 uri.

Konvoj se bo začel premikati takoj, čim bo natovorjeno prvo vozilo.

7.) *Srbski transport*

Srbski transport se bo zvrstil na zborovališču s čelom usmerjen proti vzhodu, tik ob glavnem vhodu.

8.) *Konji in vozovi*

50 srbskih mož, ki ostanejo v taborišču, bo določenih za oskrbo slabotnih konj in vozov, ki ostanejo v Vetrinju.

Razdelitev

Slovenski general
Četniški poveljnik
Hrvatski poveljnik

Taboriščni poveljnik

MOVEMENT ORDER.

- (1) All Croat Troops, and All Serbian Troops less 50 men at present in Viktring Camp will move to new Area tomorrow, 24th. May.
- (2) TRANSPORT
30 3 ton vehicles and 24 Troop Carrying Vehicles will be provided by the British Army. 4 cars, 16 load carrying vehicles, and 10 motor-cycles in possession of Serbian Army will be taken. No horses or carts will be taken.
- (3) RATIONS.
As far as they are available two days' rations will be carried.
- (4) PAGGAGE.
No baggage other than that which can be carried by the individual will be taken.
- (5) FORMING UP.
Serbian Troops will form up in area West of track running South from the Main Gate.
Croat troops will form up in area East of track running South from the Main Gate.
- (6) TIMING.
Troops will be formed up in their respective areas by 0800 hrs.
Embussing will begin at 0830 hrs.
Convoy will move off as soon as first flight is loaded.
- (7) SERBIAN TRANSPORT.
Serbian Transport will be lined up in forming up area with head facing East and short of Main Gate.
- (8) HORSES & CARRIAGES.
50 Serbian Troops left in Camp will be detailed to look after Serbian horses and carts remaining at Viktring.

Distribution:

Slovenian General
Serbian Commander
Croat Commander

Williams 16!
Camp Commandant.

komuniste, da so oni predstavljali trdno in enotno organizirano strujo, dočim so njihovi pasprotniki bili razcepljeni v več manjših strank. Vendar pa tudi organiziranju OF ne bi mogli nič očitati, dokler bi za uveljavljanje lastnih idej komunisti uporabljali samo svoje lastne ljudi in dokler bi njihovo delovanje ne bilo drugim v škodo.

Tedaj pa se je začela doba sramote za slovenski narod. Bil je slovenski pesnik, ki je zapel: „Razpnite čez ves svet vešala, naš bog so rop, požig, umor“ in bili so slovenski komunisti tisti, ki so vpeljali v naše narodno življenje umor kot sredstvo za doseg političnih ciljev. Pri tem so se pa prav s satansko strastjo vrgli na predstavnike slovenskega katoliškega življenja, ker so v njih čutili največ idejnega odpora proti njihovim ciljem. S tem so izvali še versko vojno, ki je trajala do konca borb. Njihova največja krivda pa je bila, da so znali zaslepiti, potegniti v vrste partizanstva in žrtvovati življenja nešteti Slovencev in pa, da so zavestno izzvali reakcijo miroljubnih ljudi, reakcijo, v kateri zdrava pamet ni mogla vedno zmagovati nad človeško razumljivim maščevanjem za zločine. Slovenski narod je tedaj spoznaval v praksi do potankosti izdelane metode zločinske družbe, ki je za opravičilo svojih ciljev znala spretno vihteti zastavo narodnih idealov t. j. osvoboditve in borbe proti okupatorju.

Danes si lahko priznamo, da je naša obramba prišla prepozno in da so komunisti že v začetku v glavnem uspeli. Mi smo zaradi moralnih pomislov več kot pol leta čakali in prekrizanih rok gledali, kako komunisti v Ljubljanski pokrajini delajo isto kot Nemci na Gorenjskem, Koroskem in Štajerskem, to je načrtno uničevanje zavedne in vodilne slovenske inteligence.

Obramba

Obramba je imela v glavnem dva vzroka. V Ljubljani atentati, na deželi pa brezmiselne provokacije partizanov, ki so imele kot posledice represalije okupatorja nad civilnim prebivalstvom. Četudi ni to potrebno kakega posebnega poudarka, je vendarle treba reči, da je ta obramba bila naša obramba in ta boj naš boj, v katerem nismo bili mi zavezniki nikomur, pač pa smo si mi iskali pomoči in zaveznikov, kjerkoli je to bilo mogoče. To pomoč — v glavnem orožje — smo pa dobili najprej od Italijanov in kasneje od Nemcev, to je od okupatorja. Lahko si je misliti, kako mi je kot Slovencu težko priznati sramoto, da je v danih okoliščinah del slovenskega naroda — komunisti — priganjal k čim večjim žrtvam slovenskih življenj in da je okupator, ki je bil poleg tega še naš dedni sovražnik, dajal orožje, da se te žrtve preprečijo.

Okupatorji seveda te pomoči niso dajali iz kake ljubezni do slovenskega naroda; dajali so jo za svoje trenutno olajšanje in v zaupanju v svojo končno zmago. Mi pa smo to pomoč prejeli z gotovostjo končne zmage zapadnih zaveznikov. Domobranska prisega je na primer samo s prisego potrjevala obstoječe stanje, nič drugega. Če ji pa kdo hoče dati kak globlji pomen, je bila to pogodba z vragom, da mu izročimo dušo, čim zasede nebesa: to je nikoli.

Tragična primes te borbe za narodovo življenje je bila tudi, da so se najprej Vaške straže, kasneje pa domobranci, hote ali nehoti, morali boriti za pokvarjene ljubljanske buržuje. Ti so lahko na ta način lagodno sedeli po svojih domovih in pod pretvezo narodnih idealov — osvoboditve — kovali zarote proti tistim, ki so zanje izpostavljali svoje življenje. Prav ta, moralno prazna plast slovenskega meščanstva se je med vojno in po vojni najbolj znašla in še danes tvori hrbtenico, na kateri udobno počiva glava komunistične partije Slovenije.

V tej borbi pa je mimo nas neopazno prešlo dejstvo, da borba proti partizanom pomeni tudi borbo proti angleškim koristim. To je postalo dejstvo posebno po Jaltškem sporazumu, ki je predstavljal izredno povezanost zapadnih zaveznikov s Sovjetsko zvezo. Dr. Kuhar nam je (gledano nazaj) sicer v svojih govorih skušal dopovedati, da smo se s svojo borbo Angležem silno zamerili in da se moramo, če hočemo od njih kaj dobiti, vsaj še zadnji hip zanje žrtvovati. Mi pa nismo mogli verjeti, da bi očetom demokracije pri osvoboditvi Slovenije sploh moglo priti na pamet, da bi pomagali komunističnemu režimu.

V Vetrinju in po vrnitvi vojske

Ta zaljubljenost v Angleže nas je tudi pogubila. Če bi se jim z naše strani predali kot sovražnikom, bi si ne delali nobenih iluzij. Našo predajo smo pa od navadnega domobrancia pa do generala Krenerja smatrali kot končno vendarle doseženi stik z zavezniki. Zato smo v Vetrinju, prav tako kot popotnik v puščavi, ki vidi fata morgana zelenice, ker mu je voda edina rešitev pred smrtjo, vsi od najvišjega pa do najnižjega vojaka videli ob preselitvi samo pot v Italijo, ker drugega izhoda enostavno ni bilo — za nas. Izročitev partizanom je bila za nas stvar, ki je bila izključena in absurda. Ta množična autosugestija je bila nekaj izrednega, ker sem bil pa sam njena žrtev, si razpoloženja v Vetrinju ne morem drugače razlagati. Sumim pa, da so komunistični zaupniki, ki jih gotovo v Vetrinju ni manjkalo, to naše prepričanje še krepili, Angleži ga pa niso hoteli zanikati, da jim ne bi delali težav pri izročitvi. Da so se pa oboji tega našega prepričanja zavedali, nam dokazuje postopek pri izročanju domobrancev, ki je bil do potankosti izdelan in do zadnjega strogo tajen.

Kar se tiče Angležev samih, mi ni znano, da bi kdaj kateri koli na odgovornem položaju uradno izjavil, da nas bodo poslali v Italijo. Meni je na pr. poročnik Hames ob priliki tolmačenja pri odhodu civilnih beguncev na očitek ne vem že več katerega predstavnika Slovencev, češ, govorite, da nas pošiljate v Italijo, v resnici pa nas hoste poslali v Jugoslavijo, izjavil: „V Italijo? To verzijo smo mi slišali od vaše strani!“

Vrnitev in poboj vrnjenih domobrancev je zagrnila v žalost nešteto slovenskih družin. Zadala je pa tudi slovenskemu narodu sramoto, ki se ji je težko izogniti. Ukaz za pokolj slovenskih domobrancev je namreč prišel od slovenskih vojaških in civilnih komunističnih voditeljev, ne od Hrvatov ali Srbov in izvršil: ga niso hrvatski ali srbski ampak slovenski komunisti. Zdi se mi potrebno, da smo si tudi glede tega popolnoma na jasnem.

Ko je postalo očitno, da so bili domobranci vrnjeni v Slovenijo in tam pobiti, bi moralo trezno mislečemu človeku postati jasno:

1. da je osnovni cilj naše borbe bil dosežen; to se pravi, da je kljub velikim žrtvam, slovenski narod ob koncu vojne ostal živ na svojem ozemlju.

2. da smo s sramotnim pokoljem domobrancev mi od slovenskih komunistov dobili dokončno izprčevalo pred narodom. Pravi osvoboditelj ob osvoboditvi v pravični sodbi obsodi in kaznuje ljudi, ki jim lahko dokaže zdaštvo; manjše krivce ponavadi velikodušno amnestira, nekrive pa dejansko osvobodil. Slovenski komunisti pa so prav tedaj, v svojem največjem zmagošlavju, ko so bili že sigurni svoje vlade v Sloveniji, dali pobiti brez sodbe in čkaza krivde tisoče domobrancev. S tem so pred narodom dokazali, da se niso borili za osvoboditev, ampak za revolucijo, in tudi, da naša borba ni bila proti osvoboditvi ampak proti revoluciji. Diktirane „ljudske“ sodbe naših vrnenih vodilnih ljudi to še bolj potrjujejo. Vsak lahko tudi vidi razliko po njihovi zmagi nad Turjakom, ko so uprizorili kočevski proces, ker je bil njihov položaj že negotov, in po njihovi dokončni zmagi leta 1945. Zato smo lahko tudi brez skrbi za našo moralno zmago v letu 1945. Kljub vsemu uničevanju dokumentov, ki bi lahko pričali nam v prid, kljub vsemu pobijanju ljudi, ki bi za zgodovino lahko jasno pisali naše tedanje stališče, naša borba ne bo pozabljena; eno in pol milijonski narod ne bo nikdar mogel pozabiti pobeja nekrivih desetstisočev.

3. da se je prava komunistična borba tedaj za nas šele pravzaprav pričela. Med tem, ko smo se med vojno v bistvu borili za obstoj domovine, se moramo po vojni boriti proti slovenskemu komunizmu za resnično osvoboditev naroda.

Pr. tem pa ne mislim na protikomunistično histerijo, to se pravi s pomočjo domobranskih grobov povzdigovati samega sebe ali pa z vpitjem o grozovitostih partizanov vzbujati sočutje in klicati na maščevanje. Tak postopek dela protikomunističnemu boju več škode kot koristi. Ko naše čustvena razbolelost, stopi žalost v pozabo in ljudje kaj kmalu — kot tista vdova, ki se je na moževem pogrebu metala za njim v grob, čez šest mesecev se pa že z drugimi poroči — vidijo samo dobrohotnost „očeta domovine“ Tita ob razkazovanju tehničnega napredka v domovini, ki pa seveda ni posledica sedanjega režima. Tako imamo sedaj že celo kopico bivših protikomunističnih prvržencev (dobro bi bilo, če bi Vestnik prinesel njihova imena), ki hodijo domov na obisk in s tem molče priznavajo in odobravajo sedanji režim, priznavajo pa tudi obenem svojo „zmoto“. Pri tem seveda pozabljajo, da bi sedanji režim doma storil danes isto, kot je storil pred 16. leti, čim bi uvidel, da je njegova oblast v nevarnosti.

Tostran morja

Slovenci, ki živijo v domovini, so stalno pod telesnim in duševnim pritiskom vladajoče diktature; oni pa, ki živijo ob rebovih Jugoslavije, morajo skrbeti, da slovenske manjšine tam ne izginejo. Oboji so zato prisiljeni v neke vrste koeksistenco. Protikomunistična borba je torej izključna

naloga tiste emigracije, ki je izšla iz Slovenije, na eni strani v obveščanju, kakšen je v resnici režim doma, na drugi strani pa, ki je mnogo bolj važna, v grajenju boljšega sveta med nami v tujini, kot je pa komunistični doma. Ta boljši svet bi se moral posebno izražati na verskem, kulturnem, socialnem, gospodarskem in političnem polju.

V verskem, kulturnem in socialnem pogledu si, mislim, ne moremo prav nič očitati, nasprotno, storilo se je včasih mnogo več, kakor pa bi kdo mogel pričakovati v naših revnih razmerah. V gospodarskem pogledu nismo mogli dosti narediti, saj šele sedaj prihajamo kot posamezniki na tisto gospodarsko višino, ki smo jo imeli doma. V tujino smo namreč večinoma vsi prišli brez premoženja, posebno, ko smo v svoji naivnosti pustili doma v bankah in hranilnicah polne blagajne. Bodočnost utegne pokazati, ali smo v gospodarskem pogledu česa zmožni.

S čimer se pa prav gotovo ne moremo pohvaliti, je pa politična stran našega delovanja po vojni. Na tem polju smo se stalno delili, stalno bili v laseh in se še danes — nekateri vsaj — vedemo kot smrkvci brez vsake vzgoje.

1. Najprej smo se delili v „čiste“ in „nečiste“. Ob koncu vojne ni bilo v Sloveniji nobene protikomunistične enice, ki ne bi posredno ali pa neposredno dobivala orožja in zaščite od domobrancev ali Nemcev. V te skupine moramo šteti tudi tiste civilne begunce, ki zaradi zaščite lastnih koristi niso hoteli imeti nobenega stika z bivšimi domobranci. Dokler je šla zadeva samo tako daleč, to samo po sebi ne bi bilo nič hudega, saj je vedno prav, da ima narod več garnitur za posamezne slučaje mednarodne politike. Sramoto nam je prinašalo šele dejstvo, da so se „čisti“ hoteli okoristiti na račun „nečistih“; če tega ne bi bilo, bi general Rupnik zaradi razočaranja nad lastnimi rojaki ne izgubil volje do življenja in se ne bi, da tako rečemo, skoraj prostovoljno vrnil v Jugoslavijo.

2. Potem smo se šli za „krive“ in „nekrive“ vrnitve domobrancev. Padale so gorostasne obdolžitve, kot da bi bili krivi vrnitve in pokolja domobrancev vsi drugi, samo komunisti ne.

Najprej so bili krivi Angleži. O tem smo deloma že govorili, vendar pa je dobro zadevo nekoliko razširiti. Angleži so nas sprejeli kot sovražnike, morali so izvršiti jaltško pogodbo, poleg tega so pa imeli v Celovcu svoje pripadnike, ki so bili med vojno v Tčtovem štabu. Naj teh besed nihče ne jemlje niti za obsojanje niti za zagovarjanje Angležev. Njim je bilo med vojno in po vojni več vredno življenje enega Angleža, kot pa življenje desetih Slovencev. Toda, če vzamemo, je bilo tudi nam med vojno več vredno življenje enega Slovenca kot pa desetih Angležev. Primer za to je skupina angleških padalcev, ki so jih nazadnje Nemci vendarle zajeli na Vel. Lipoglavu. S tem svojim vrednotenjem življenj ljudi lastnega naroda bi se Slovenci v pogledu zrelosti postavili med zadnjo vojno v isto vrsto z Angleži. Toda našla se je skupina Slovencev — komunistov —, ki ni bila inteligenčno samo povprečna in je za dosego ciljev svoje stranke to preprečila in povzročila, da žrtve enoinpolmilijskega naroda ne zastajajo mnogo za žrtvami vsega britanskega otočja v zadnji vojni. Prav

to človeka najbolj boli, ker zaradi tega lahko začne dvomiti v zrelost lastnega naroda. Abotna je namreč trditev, da Slovenec, čim postane komunist, ni več Slovenec.

Če pa v zadnji vojni ne bi bilo tiste trdoglave kljubovalnosti Angležev, ki so stali po padcu Francije edini nasprotj daleko premočnemu nemškemu vojaškemu stroju in jih je začasno reševal samo Kanal, bi danes tudi Slovenija spadala v sklop če ne tisočletnega pa vsaj stoletnega nemškega cesarstva, — brez Slovencev seveda. Pri vseh žrtvah, ki nas je stala zadnja vojna, je pa angleška rešitev slovenskega vprašanja še vedno boljša kot nemška.

Potem je bil zopet „kriv“ general Krener. Z njim pred Vetrinjem nisem imel tesnejših stikov, razen takrat, ko je takoj po ustanovitvi domobranstva prihajal na našo postojanko s pokojnim polkovnikom Peterlinom nas podučevat, kako naj se s 70 možmi — od katerih je bilo 20 črnovojakov — in tremi strojnicami branimo pred dvema partizanskima brigadama. S tem mu ne mislim nič očitati, želim samo orisati, kako sem ga gledal ves čas domobranstva. V Vetrinju sem po naključju vršil službo tolmača med njim in angleškim poveljnikom taborišča in vem, kako je na vse načine hotel izvrtati, kam nas pravzaprav Angleži vozijo in da ni opustil nobene prilike, da bi to dognal. Spominjam se tudi, da nekoč nisem hotel tolmačiti nekemu slovenskemu komunističnemu veljaku, ki je prišel k angleškemu poveljniku taborišče. To mi je bilo pod častjo. Vendar pa mi je general Krener takoj naročil, naj grem, in imel je prav, če gledamo nazaj: Kaj je čast enega človeka proti življenju desetstisočev. Med tem je pa že tolmačil nemški tolmač, ki pa o vsebini razgovora ni hotel povedati ničesar. Slišal sem, da je general Krener dajal izjave, da gremo v Italijo. To si lahko tolmačim samo tako, da je govoril to, kar je sam verjel in kar so ljudje od njega hoteli slišati. Vprašanje je, kaj bi bilo, če tega ne bi naredil. Pomislimo na tiste domobrancelje, ki na predvečer odhoda zadnjega bataljona, ko je bilo že čisto jasno, da nas predajajo partizanom, niso pustili poedincem, da pobegnejo, češ, kamor so šli drugi, bomo šli vsi.

Zdi se mi pa zelo umazano, da je prešlo 16 let, ne da bi se za generala Krenerja našla dobra beseda. Zopet ga tukaj ne želim niti zagovarjati, niti obsojati, ker utegne biti mnogo stvari, za katere ne vem, toda kadar gre za vprašanje krivde pri vrnitvi cveta domobranstva, je vendarle treba priti na dan z dokazi za ali proti, ali pa molčati, ne pa širiti govorice, ki so iz tiste izvite.

Potem je bil spet „kriv“ Narodni odbor. V načelu gledano, bi s slovenske strani res morala pasti odgovornost za vrnitev domobrancev na naše politično predstavništvo. Vojaški poveljnik — general Krener — je izvršil svojo vojaško dolžnost, to je, brezpogojno je predal svoje oddelke, kot so to zavezniki zahtevali. Vrnitev domobranstva pa je bila politična in ne vojaška odločitev in se — načeloma generala Krenerja ni prav nič tikalo. Toda kako moremo sploh misliti na kako krivdo pri ljudeh, ki jih je še v Ljubljani lovila Gestapo, ki so se z veliko težavo in v nevarnosti za lastno življenje prebijali na Koroško in tam, zopet v nevarnosti pred

partizani, naleteli na popolno nepristopnost sovražnika, za katerega so si sami delali iluzije, da je prijatelj. Saj so bili še slovenski predstavniki v Londonu skoraj popolnoma izolirani, pa pričakujemo od ljudi, ki se zaradi razmer skoraj gibati niso mogli, da bodo od sovražnika dosegli preključalske pogodbe!

3. Nazadnje je ostala še nesrečna borba okoli slovenske države. Že v uvodu sem dejal, da je lastna država ideal vsakega Slovenca, vprašanje je samo, ali je možna in ali bi bila za Slovence koristna. Tukaj lahko pridenem, da je vsako pretirano poudarjanje zahtev po slovenski državi demagoško in zato zelo nevarno, kakor vsako načelno nasprotovanje kaže na pomanjkljivo narodno zavednost. Kakor hitro pa narodni ideal postane sredstvo za pranje umazanega perila, bomo vsi morali piti umazani lug. Zdi se mi, da je v naši politični areni vse preveč takih fantičev, ki s pračami streljajo na električne žarnice in s ponosom ugotavljajo dobre zadetke, namesto da bi skrbeli za čim boljše razsvetljavo. Toda ko bodo pobite vse žarnice, bomo v tem hodili po slovenski poti, ki ne bo gladka, če se trudimo, da na njej zasejemo čim več osata. Da bi pa kdaj s tega osata še smokve obirali, je pa iluzija, ki jo utegnemo še dražje plačati, kot smo plačali angleško prijateljstvo.

—::—

Če hočemo priti naprej, se ne smemo ozirati preveč nazaj in moramo pozabiti stare spore in osebna nasprotstva. Mlajša generacija mora imeti razumevanje in vse spoštovanje do starejše, ki je v danih razmerah dala od sebe vse, kar je mogla. Prav tako pa mora starejša generacija storiti vse, da omogoči pravilno razumevanje slovenskega vprašanja s strani mlajših, skrbeti mora pa tudi za postopno prenašanje političnega bremena na mlajše hrbte, dokler jih je še kaj. Pameten oče svojega razboritega sina še ne spodi od hiše samo zaradi tega, ker mu je z nogometno žogo razbil okno, tudi če mu je pri tem drobec šipe ranil obraz.

Osnovna stvar pri vsem tem pa je, zanesti se na dober namen drugega. Pri vseh teh sporih med čistimi in nečistimi, krivimi in nekrivimi, za in proti slovenski državi se namreč človek ne more ubraniti vtisa o rdečih roki, ki meče zdaj eno, zdaj drugo jabolko razpora med svoje nasprotnike, zato da jih bo nazadnje sama, kot „ponujena roka“, vsakega posamič z lahkoto zadušila.

To pa je tisto, česar ne smemo dopustiti. Narod doma se bo nekoč otresel „osvobodilne“ sramote in domovina bo še potrebovala našo pomoč. Minil je Stalin, minila bosta Tito in Kardelj. Ko pa bodo domovino tresle spremembe, ji bomo mi dolžni pomagati z zgledom in nasveti preprečevati ponovno prelivanje slovenske krvi. Tega bomo zmožni pa samo, če bomo že prej dejansko pokazali, da smo v svobodni povezanosti zmožni razmeroma več in boljših storitev, kot pa komunistični režim. Grobovi vrnjenih in „osvobojenih“ domobrancev nam niso samo v izpričevalo, so nam tudi v stalno opozorilo!

OB DVAJSETLETNICI

(Izvilleki iz arhiva zgodovinskega referata pri glavnem odboru ZDSPB)

SUHA KRAJINA V ZNAMENJU „SVOBODE“

Suha krajina spada med one predele Slovenije, ki so komunistično „svobodo“ najbrilkljeje občutili. Verni in pošteni Suhokranjci se nikakor niso mogli navdušiti za OF, prav zato je bilo tudi maščevanje komunistov nad temi ljudmi tako strašno. V začetku leta 1942 se je v Suhi krajini zadrževala elita slovenskega komunizma. Prav na robu Dobrepoljske doline, v Jauhah, se je naselili Izvršni odbor OF. Tovariši v tem odboru so morali gosposko živeti, zato so komunistične tolpe neprestano ropale po vsej dolini. Kako malo se je okupator zmenil, kaj delajo komunisti s prebivalstvom, najlepše dokazuje tale primer: V začetku junija 1942 so komunisti s to-vornimi avtomobili in konjsko vprego prišli ropat v Videm, komaj dober kilometer od železniške postaje, kjer je bila italijanska posadka. Komunisti so med drugim točno izropali dobro založeno zadruo, ne da bi se jim kaj pripetilo. Kasneje, ko so komunisti bili že na varnem, pa so Italijani iz Velikih Lašč začeli obstreljevati dolino s topovi. To obstreljevanje je po-vzročilo mnogo škode in ljudem dalo vedeti, da ni pričakovati, da bi okupator nudil kako oporo in zaščito pred roparji in morilci. Kasnejši dogodki so točno pokazali, kako tesno so komunisti delali z okupatorjem v tej dolini. Komunistična grozodejstva so bila tolika, da so ljudje, kljub temu da oku-patorju niso nič zaupali, začeli priuškat, da se dolina zašči po domačih fantih. Italijani so delali silne težave in šele septembra 1942 dovolili usta-rovitev VS. Stanje se ni mnogo izboljšalo, ker so dokazano Italijani delali roko v rok s komunistom. VS ni bilo dovoljeno zasledovati komunističnih tolp. Italijanska posadka je tako odkrito sodelovala s komunisti, da je to bilo splošno znano in neštetokrat predočeno italijanskim vojaškim oblastem, toda brez uspeha. Lahi so svoje bratce zalagali s hrano, orožjem in celo sodčji vina in drugih priboljškov. Prebivalci, razočarani in preplašeni so ostali trdni in odločni protikomunisti. Saj se more reči, da skoro ni bilo domačinov, ki bi bili komunisti. To svojo odločnost pa so silno drago plačali. Totalno so bile porušene Žvirče (124 hiš), porušene Hinje, Korinj, Lopata, Višnje, Žužemberk...

Da, pričujoče * slike najzgovorneje dokazujejo, kako je prišla „svobo-da“ pred 20. leti v Suho krajino. Kako draga je bila ta svoboda in kako usodna! Suhokranjci se morajo zahvaliti komunističnim veljakom, da so izgubili vse, kar so imeli. Komunistični zgodovinar Metod Mikuž pa ima med vsemi še posebne zasluge pri „osvobajanju“ Suhe krajine. Po njegovi zaslugi so komunisti aretirali in do smrti mučili (maja 1942) hinjskega

* Gl. priložo.

kaplana Henrika Novaka in po Mikuževi zaslugi so zgorele žvirče. To je bilo maščevanje odpadlega in propadlega duhovnika, ker ga ljudje niso hoteli poslušati in sprejeti obhajila iz njegovih rok.

Suhokranjci, trpeli in žrtvovali ste veliko! Vsi, ki ste danes svobodni, se spomnite na strašne dogodke doma pred 20. leti in sklenite, da ne boste končali borbe proti sovražniku, dokler ne bo zopet domovina svobodna. Vaši porušeni domovi pa naj bodo opozorilo vsem, ki še danes ne verujejo v komunistične zločine in nasedajo rdeči propagandi.

PRIČETKI KOMUNISTIČNE „SVOBODE“ V MIRENSKO- ŠENTRUPERSKI DOLINI

Prijazno gričevje okoli Mirne in št. Ruperta, posejano z vinskimi goricami, spada med tiste pokrajine Slovenije, ki so največ žrtvovali v borbi proti komunizmu in kjer je komunistično maščevanje bilo tudi največje. Globoko verni in narodno zavedni prebivalci se jasno niso mogli navdušiti za OF. Že ob prvih nastopih lažne osvobodilne fronte so spoznali, da je OF izključno orodje komunistične partije in da nima z osvoboditvijo prav nobene zveze. Ta dolina je dala na stotine fantov v protikomunistične odrede, dočim je k partizanom odšla le peščica, med njo mnogo delomrznih in izpriencev. Prvi partizanski odredič so se v tej dolini pojavili že januarja meseca 1942, kasneje pa sta na tem področju delovali Prlekova četa in Gašperjeva četa.

Stanje pomladi 1942

Stanje v začetku leta 1942 je bilo na kratko naslednje:

Prot koncu januarja je šest šentruperčanov odšlo v partizane. To so bili sami mladi pobalini in poznani po vsej dolini po svoji izprijenosti: Tominc Milan, Zgenc Anton, Dolenc Franc, Sedlar Alfonz, Lokar Maks, Simončič Alfonz. Njihov vodja je bil prvi navedeni „tovariš“.

Komunistična organizacija se je začela v zimski od 1941 na 42. Med glavne organizatorje moremo šteti: Brezovar Ladota, brata Tomince, Škarje Jožeta in Franceta. Vzpostavljena je bila redna kurirska veza s centrom v Ljubljani in vohunska mreža v zvezi z Italijani. Prva stvar, katero so komunistični organizatorji izvedli, je bila mreža zaupnikov „vaških zaščitnikov“, ki so ne samo agitirali za OF, nego tudi pridno pazili, kaj se je med ljudstvom govorilo, pazili, kdo so odločni nasprotniki komunizma, da je potem partija z lahkoto odstranila vsakega, ki bi mogel škodovati ali pa se upreti njihovi akciji. Med najbolj agilne zaščitnike moremo šteti: Smrke France iz Drage, Butala Viktorja iz Trstenika, Frelha iz št. Ruperta, Bržina iz Jesenic, Kolenca Jožefa iz Bistrice (ta je bil pozneje politkomisar pri Prleku), Ladiha Leopolda, katerega so že leta 1942 komunisti namestili kot špijona pri Italijanih.

Prav gotovo je, da prebivalstvo te doline ni imelo prav nikakih simpatij do okupatorja, tako kot ga ni imelo vse ostalo prebivalstvo. Tega

so se dobro zavedali komunistični organizatorji, zato so v prvi dobi svojega nastopa izključno pritiskali na to žilico, to je „borbo proti okupatorju“. Izrabili so vsako možno stvarco v svojo propagando, samo da bi prevarali ljudi. V začetku 1942 je nad šentrupersko okolico večkrat priletel italijanski avion in metal zažigalne bombe. Škode je bilo precej in trpeli so, kot vedno, nedolžni ljudje. Komunisti so to izrabili in začeli trobiti med ljudi krilatico, da so ta avion partizani nad Kočevjem sestrelili in da ne bo več delal škode. Stalno so napovedovali, da bo vojna kratka, da so ruske čete že v Romuniji in da se partizanska vojska že pripravlja na napad na Trebnje in Novo mesto. Marsikak naivnež je nasedel.

Vse to propagandno nagovarjanje ni mnogo zaleglo. Kljub sovraštvu do okupatorja se narod ni mogel navdušiti za partizane, saj je videl, kaki ljudje so jih predstavljali. Komunist seveda ni miroval. Poslužil se je druge taktike in trikov. Začeli so se izdajati za jugoslovansko vojsko, za četnike in podobno. V začetku marca 1942 sta preko vasi Ravnik prijahala dva partizana v uniformah jugoslovanskih planinskih oficirjev. Izdajala sta se za četnike in ljudje so jima dobrohotno stregli.

Ker trik, da bi ljudi pridobili za odhod v hosto, ni deloval, so se po končanem manevru vrgli na one, ki so jim šli na roko in se maščevali. Da pospešijo mobilizacijo, so začeli z demonstrativnimi akcijami na okupatorja. V okviru te akcije so aprila 1942 napadli italijansko postojanko na Dobu, da bi tako izzvali jezo okupatorja in prisilili ljudi, da se pred maščevanjem okupatorja pridružijo partizanom.

„Osvobojevanje“

Kaj pa osvobodilna borba? Prve akcije šentruperskih partizanov so bile ropanje pri zavednih in trdnih gospodarjih. Prvi šentruperski partizani so „osvobodili“ posestnika Zupančiča na Straži vseh kokoši, kar jih je imel; upokojenca Kranjca pod Veselo goro pa so „osvobodili“ njegovih zajcev. Ker se je Kranjec protivil temu načinu osvobajanja, so mu tovariši zagrozili, da bo likvidiran, ako bo le komu črnil besedico o tem. Tako „osvobojevanje“ se je razširilo tudi na druge vasi po vsej dolini in zlasti v vaseh Praproče, Bistrica in Št. Rupert. Najraje so se zatekli v župnišče in tam pobrali, kar so mogli odnesti. To ropanje je postalo toliko, da je zgražanje nad osvoboditelji bilo javno. Partija se je tudi v tem slučaju znašla in hotela krivico „popraviti“. Iz Sv. Križa pri Litiji so privedli dva mlada fanta in jih javno pred ljudmi obtožili, da sta vršila kraje pri ljudeh. Fanta sta zanikavala in kljub očitnim dokazom, da sta to bila nedolžni komunistični žrtvi, so ju obsodili na smrt in v pričo ljudi ustrelili. Tipičen primer komunističnega pravosodja. Ponovni ropi so bili nov dokaz, kako zlagana je bila komunistična obsodba nedolžnih fantov. Strah pred maščevanjem je med prebivalstvom bil tolik, da se ni nihče upal govoriti o tatvinah ali tarnati za ukradenimi predmeti. Izjema je bila Zavodnikova družina. Ti so komunistično ropanje na široko razglasili med ljudmi in navedli celo imena roparskih tolovajev. To pa je bilo za družino usodno.

13. maja 1942 je komunistična patrulja ponoči prišla na Bistrico in odvedla v gozd vse Zavodnikove, dom pa popolnoma izropala. Aretacijo in ropanje je nadzoroval Nace Majcen iz Mokronoga, znani politični komisar in duša vsega komunističnega delovanja za Mokronog-Trebelno-Mirno-Št. Rupert. Zavodnikove so odpeljali v Blatni klanec in jih tam po strašnem mučenju z noži zaklali. Z umorom te družine so dali ljudem vedeti, kako mislijo nastopati z vsakim, ki bi se o njih drznil kaj slabega povedati. Naslednja žrtev je bila Uhartnikova družina na Mirni. Ubili so očeta, mater in 14 let staro hčerko, vse v znamenju osvobodilne fronte. Zločine so skušali kriti s tem, da so žrtve obsodili „izdajstva in sodelovanja z okupatorjem“.

Umori družin

Ubogimi prebivalci niso vedeli, kaj jim je storiti. Podnevi so po dolini patrolirale in ropale italijanske enote, ponoči pa partizani. Nikjer pa ni bilo pomoči, nikjer zaslombe, na katero bi se ljudje lahko naslonili. Fantje in mošče so ponoči zapuščali domove in spali po zidanicah, kozolcih ali pa kar na polju. Prva iskrica upanja za te ljudi je prišla v začetku junija, ko se je pričela v dolini zbirati enota za odhod v četnike. Prva skupina četnikov se je zbrala na Veseli gori 11. junija 1942 in že v dveh dneh narastla na 35 moških. Na nesrečo pa so že takoj prve dni zbiranja zvedeli za četniško zbirališče partizanov in se na vse načine trudili, da jih že v kali zatro. Radi tolike partizanske aktivnosti je prva grupa morala že 15. junija zapustiti dolino in oditi proti Gorjancem, da se tam pridruži centralnemu četniškemu odredu. Da se je organizacija četnikov pričela par mesecev prej, bi odšlo še mnogo več fantov mednje, tako pa je partizansko maščevanje marsikoga prisililo, da je raje ostal skrivač. Začetki nacionalnega pokreta komunistom niso šli v račune. S pomočjo svojih špijonov, vaških zaščitnikov in simpatizerjev so odkrili imena onih, ki so odšli v ilegalo, ali pa četnikom na ta ali oni način pomagali, ali jim bili vsaj naklonjeni. Z vso silo so se potem vrgli proti tem družinam in se maščevali na najbolj drastične načine. Že 24. junija je komunistična patrulja na cerkvenem zidu v Št. Rupertu razobesila plakate, na katerih je bila naredba Dolenjskega partizanskega odreда. Naredba navaja, da se je na tem teritoriju zbrala toipa „belogardistov“, o kateri so zapisali, da „sodeluje z okupatorjem“ in vrši nasilna dejanja proti civilnemu prebivalstvu. Naredba ukazuje civilnemu prebivalstvu, da vsak pojav te grupe takoj javi partizanskemu poveljstvu, partizanskim enotam, na tem predelu, pa je dan nalog, da četnike pošče in uniči in da likvidira vse one, ki bi četnikom pomagali, in tiste, ki z njimi simpatizirajo. Istočasno je bila izdana tudi naredba za oddajo orožja. Kdor bi orožje imel in ga ne oddal, ga čaka smrtna kazen.

Isti dan, 14. junija, je v Št. Rupert prišla Prlekova četa. Bila je nedelja, ljudje so bili pri maši in po maši so bili vsi prisiljeni prisostvovati partizanskemu mitingu, na katerem je govoril komandir Prlek. Miting se je vršil, ne da bi ga Italijani motili, čeprav je ravno v tem času močna

italijanska kolona bila v pokretu po glavni cesti od Mirne proti Rakovniku in so Italijani z lahkoto opazili partizane. Isto noč so se partizani znesli nad družinami onih, ki so odšli od doma v četnike.

Umor duhovnikov

Partizani četnikov niso več našli, kaj šele, da bi jih uničili. To jih je razkačilo, da so se znesli nad ljudmi in v prvi vrsti nad onimi, ki so uživali največ ugleda med prebivalstvom, to je nad župnikom Francom Nahtigalom in kaplanom Francom Cvarom. Cvara so partizani aretirali že v začetku junija. Pod pretvezo, da naj nese sv. popotnico na Okrog, so ga dobili v roke, vendar so ga po daljšem zasišljanju izpustili. Istočasno so aretirali tudi Jamnik Antona, begunca iz Št. Janža in ga v Blatnem klanecu tudi ubili. 16. junija so aretirali: župnika Nahtigala, kaplana Brulca Franca, Jakoš Alojzija, Jakoš Staneta, tri brate Gričar iz Dol. Jesenic in Ivanko Primožič. Vse so odvedli proti Okrogu. Kaplan Cvar je bil takrat na duhovnih vajah v gradu Škrljevo, pri salezijancih. Iz partizanskega taborišča pod Okrogom, kjer so držali tudi aretirance, je Prlek poslal patroljo proti Škrljevem. Patroljo je vodil Mikec Pavel iz Rovnic, znan potepin in tat. Mikec je v gradu spoznal kaplana Cvara in hitel nazaj v taborišče in poročal Prileku, kje je Cvar. Vse aretirance je nato Prlek poslal v partizansko taborišče pri Cirkniku k Nacetu Majenu. Majcen je jetnike sam zasiljeval. Procedura je bila kratka. Izpustili so Brulca in Primožičevo, vse ostale pa so pobili. Umorjeni so bili že naslednji dan v četrtek, dne 18. junija 1942. Župnika in kaplana so še posebej mučili, nato pa ju je 15-letni Tratnik Rudolf pobil s krampom.

Tratnik je bil še pred koncem leta ujet od ilegalcev in je še vedno nosil župnikovo obleko. Likvidiranci so bili obdolženi organizacije „Bele garde“. V nedeljo, 21. junija, je bil seznam na smrt obsojenih obešen na vrata Kastelčeve trgovine v Št. Rupertu. Prve novice o smrti je prinesel kaplan Brulc, kateremu pa so partizani strogo zabičali, da mora molčati. Že naslednji dan so partizani ponovno pridrveli v Št. Rupert in kompletno oropali župnišče. Zvezali in odvedli so tri hlapce, begunce iz Št. Janža, uničili vse pohištvo, pobili prašiče in odvedli vso živino, odnesli obleko in pijačo in živila. Očividci umorov, ki so takrat bili pri partizanih, pa kasneje od njih ušli, so vedeli povedati, kako strašno so mučili jetnike in jim pred usmrtitvijo ukazali, da so si skopali svoje grobove.

To so le skromni izvlečki o dogodkih pred 20. leti v Št. Rupersko-Mirnski dolini. Tudi te skromne vrstice jasno povedo, kake cilje je imela komunistična partija, ki se je spretno skrivala pod lažno OF. Bridko so šentrupečani občutili komunistično svobodo že od vsega početka in ta „svoboda“ se je po svojem grozodejstvu še stopnjevala z naraščanjem partizanskih band.

Komunisti govore o velikih borbah in zmagah nad okupatorjem in previdno molče o vseh zločinih. Te zločine pa poznamo mi, ki smo komunistem preživeli in zato je naša sveta dolžnost, da vsa ta grozodejstva spravimo na svetlo in s temi dokažemo pravo lice, cilje in značaj OF.

GRMADE V GORJANCIH

Pričetki narodove borbe za samoohranitev

I. d e l

Uvod

Ce hočemo, da bo zgodovina slovenskega naroda popolna tudi v dneh sovražne okupacije, komunistične revolucije in narodovega odpora proti tiranom, je nujno, da iz te zmede časa izluščimo resnico, t. j. vzrok priprav, nastanka in borbe prve grupe svobodnjakov slovenskega naroda, ki so se z orožjem v roki postavili proti tujim in domačim tiranom.

Malo je doslej napisanega o naši prvi „ilegali“ in še to, hote ali nehotе prikazano v prilagojeni ali neresnični obliki.

Ker večina teh prvoborcev ni preživela viharjev krvavih dni in, da bo dokument zgodovini tudi iz tega prvega obdobja popoln, zato čutiva moralno dolžnost, da prikaževa dogodke take in takó, kot so se vrstili, zgodovina pa bo sodila napake in prikazala vrline teh, da bodo v opomin in izkušnjo bodočemu rodu.

Ni najin namen podrobneje prikazati potek političnih dogodkov tistih dni; to bodo popolneje podali politični delavci, ki so aktivno sodelovali v narodno-političnem razvoju med vojno.

Nanizala bova le dogodke, ki so neposredno v zvezi z nastopom „ilegale“, nato pa to le spremljala na teren, v borbe z dvema sovražnikoma, v noči pohodov brez spanja, skozi dež, grape in zasede v neznanih gozdovih, skozi vasi s terenci na straži, preko zasekanih cest, železniških prog, s fašističnimi bunkerji na preži.

Ceprav je bilo število prvih borcev skromno,* je važno dejstvo, da je bil ta nastop vsenarnodnega značaja ter organiziran z vednostjo in odobrenjem Slovenske zaveze, najvišjega tedanjega slovenskega političnega foruma!**

Ni bil ta nastop torej domena aktivnih oficirjev, kot trdijo nekateri, niti ni bil to F. Glavačev podvig, kar menijo drugi.

* Le sedemnajst.

** Slovenska zaveza je bila ustanovljena meseca marca 1941. V njej so bile zastopane vse tedanje politične skupine. Mesto je bilo rezervirano celo za komunistično stranko, ki pa je sodelovanje odklonila.

Borci prve grupe so bili člani ali pripadniki vseh demokratičnih političnih strank in nazorov. V njej so bili člani Slovenske legije, Sokolske legije, oficirske grupe, Slovenskega narodnega gibanja (F. Glavačeva skupina) in tudi Pobratima. Priznati je treba, da so bili pripadniki Slovenske legije najmočnejša skupina.

Poleg prostovoljcev, pripadajočih tej ali oni formacijski skupini, pa so bili tudi fantje, člani KA in akademskega društva Straža.

Če bi bilo mogoče, da bi danes po dvajsetih letih zbrali prah kosti, ki gnoji zemljo mogočnim bukvam in gabrom v Gorjancih, ki daje rast jelendolskim in kočevskim gozdovom, prah kosti, ki so gorele v Grahovem in Žužemberku, ki čaka svobode v Teharjih, Krvavih pečeh in Hrastniških rovih; če bi bilo mogoče, da bi danes po dvajsetih letih znova postrojili tisto dolgo vrsto sedemnajstih fantov, bi čuli resnico iz tistih oči, v katerih prav gotovo ni bilo pohlepa ne zavisti, ne sovražstva ne maščevanja; le domovina, velika in svobodna, brez krivic in tiranov, je gorela v očeh, kakor plamenica v viharju. Za to in za tako domovino so šli v boj brez zaledja, na stražo ob skovikanju sov prečute noči, v napore in rane, pa v mučenja privezani ob debela in — smrt!

Že zdavnaj so preraščeni njihovi grobovi, kosti in kri so zemlja, le oči ne morejo ugasniti in nikoli ugasnile ne bodo, kajti v njih gori

D O M O V I N A !

Ozadje

Kmalu po pričetku okupacije so tedanje politične stranke začele organizirati vsaka svoje pristače za boj proti okupatorju. Tako smo še pred koncem leta 1941 imeli Slovensko legijo, „ilegalno“ organizacijo SLS, Sokolsko legijo, vojaško „ilegalno“ organizacijo napredne stranke, in še več manjših skupin, tako oficirsko grupo, Slovensko narodno gibanje, Pobratima. Komunisti pa so organizirali imenovano OF. Najmočnejša teh organizacij je bila SL, ki je v letih, ki so sledila, znatno pripomogla k razvoju protikomunističnih enot. Do takega tesnega sodelovanja med vsemi protikomunističnimi formacijami v letu 1941 ni prišlo. Do neke mere je obstajalo celo trenje med temi skupinami, kar je komunistom, ki so vsako hibo protikomunističnega tabora poznali in izrabili, znatno koristilo. Delovanje vseh teh grup je bilo razglašeno. V prvi vrsti organizacija in povezava zaupnikov, propaganda, zbiranje orožja in imenovanje ilegalnih vojaških poveljnikov, ki bi prevzeli poveljstvo nad enotami v svojem okraju, kadar bi do takih formacij prišlo. Vsakemu je tedaj bilo jasno, da bo vojna vihra še trajala dolgo, zato je v veliki večini prevladovalo mnenje, da bi bilo nes pametno prenažno postavljati na teren ilegalne vojaške odrede. Glavna točka delovanja je bila priprava za oborožen odpor okupatorju, ob času

1942

1962

Jugoslovanski komunizem, danes titoizem, ni v času nacistično-fašistične okupacije Slovenije našel drugega „sovražnika“ kakor verni slovenski narod.

El comunismo yugoslavo, hoy llamado titoísmo, durante la ocupación nazi-fascista de la Eslovenia, no encontró a otro “enemigo” sino al religioso pueblo esloveno.

The yugoslav communism, called to-day titoism, during the nazi-fascist occupation of Slovenia, did not found any other enemy than the religious Slovenian people.

„Živimo v velikih časih. Naš čas je velik, ker dela veliko hudo-
bijo, ker dela mučence in nam daje velike može. Morda bomo
imeli še hujše čase. Morda bo hudobija še rastla. Tudi pri nas
na Slovenskem je že pričela s svojim grozotnim delom. Upam,
da nas ta hudobija ne bo niti zapeljala, niti splašila, ampak da
se boste z vso krepostjo uprli njenemu prodiranju. Držimo krstno
obljubo! Ostanimo zvesti katoliški Cerkvi, pa bomo odvrnili od
slovenskega naroda bodoče strahote. Satan ima že svojo fronto!
Pa tudi Kristus ima svojo fronto! Tako bomo veliki dočakali
velike čase!“

Nadškof dr. Jeglič slovenski mladini 2. junija 1937

“Vivimos en grandes épocas. Nuestra época es grande porque
provoca una grande maldad, porque hace mártires y nos da
grandes hombres. Posiblemente nos esperan tiempos aún peores.
Puede ser que la maldad crezca. También en nuestra patria
Eslovenia, ya inició su acción terrible. Espero que esta maldad
no nos seduzca ni asuste y que al contrario, vosotros con todas
vuestras virtudes opondréis resistencia a su invasión. ¡Mantengá-
mos las promesas bautismales! Sigamos fieles a la Iglesia cató-
lica y rechazaremos lejos del pueblo esloveno las futuras cala-
midades. ¡Satanás ya tiene formado su frente! Pero Cristo tiene
también su frente de combate! De esta manera esperaremos
grandes a los grandes tiempos venideros”.

Mons. Jeglič en la alocución a la juventud
eslovena en junio de 1937.

“We are living in great times. Our time is great because it is
producing great malignity, creating martyrs and great men.
Perhaps, we shall live even more, difficult times, Perhaps, the
malignity will be growing continusly. In our country, Slovenia,
the malignity began already with its terrific work. I hope, this
malignity will not seduce us nor intimidate, but on the contrary,
you will put resistance with all your virtue to it's invasion. Let
us maintain our baptismal promises! Let us be loyal to the
Catholic Church and we shall reject from the Slovenian people
future horrors! Satanás already has his front! This very same
applies for Christ too: He has His own front of battle! In that
way, we shall enter great into great times!”

Msgr. Jeglič to the Slovenian youth,
June 1937.

Vladimir Pavšič — Matej Bor (poeta comunista)

SUPERE NUESTRA TEMPESTAD LAS TEMPESTADES

Extended las horcas a través de todo el mundo!
El robo, la hoguera, el asesinato son vuestro dios!
¡Venganza! exclamó la sangre
La revolución brotó en nuestro corazón!
¡Hurra, los pioneros rojos!
Bombas, dinamita —
Meted a los cimientos, a las vigas,
Mañana los ingenieros rojos,
Bajo los arcos triunfales,
Construiremos un mundo nuevo!
¡Partisanos!
¡Derrumbad, demolid! ¡Hurra!

Y LAS CONSECUENCIAS...

Vladimir Pavšič — Matej Bor (communist poet)

LET US OVER-STORM THE STORMS!

Stretch the gallows over the whole world!
Robbery, arson, murder are your god.
Ravage! Blood cried out!
Revolt awakened in our heart!
Hurrah! Red pioneers!
Bombs, dynamite—
Into the foundations, vaults!
Tomorrow, red engineers,
Through triumphal arches—
To build the new world!
Partisan,
demolish, destroy! Hurrah!

AND THE CONSEQUENCES...

ŠOLA
ESCUELA
SCHOOL

CERKEV
IGLESIA
CHURCH

HINJE

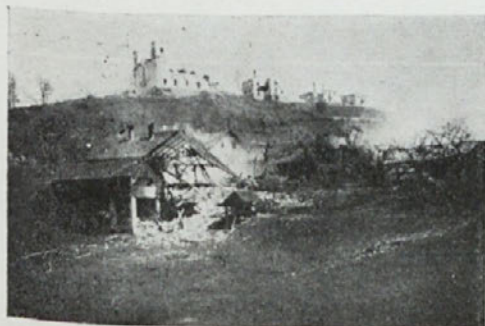
CERKEV
IGLESIA
CHURCH

ŠOLA
ESCUELA
SCHOOL

ŽUŽEMBERK

ŽUPNISČE
CASA PARROQUIAL
PARROCHIAL HOUSE

Ž V I R Ć E

ŠOLA
ESCUELA
SCHOOL

VIŠNJE

KORINJ

**CERKEV
IGLESIA
CHURCH**

STRUGE

**ŽUPNIŠČE
CASA PARROQUIAL
PARROCHIAL HOUSE**

Josip Broz Tito en carta a Moša Pijade, el 26 de marzo de 1942:

"Debes saber que mucho tiempo antes (de recibir) el telegrama del abuelo (es decir, Stalin) dije, al explicar nuestra actitud que nosotros no debemos atacar a los partidarios de Inglaterra como tales sino como a servidores del ocupador".

Carlos Zalar, El comunismo yugoslavo, pag. 122

Josip Broz Tito to Moša Pijade on March 26, 1942:

"You must know that long before (I received) Grandfather's (i. e. Stalin's) telegram I had said, in revealing our attitude, that we must not attack the partisans (viz friends) of England as such but as the valet of the occupier".

Charles Zalar, Yugoslav Communism, page 122

NASLOVNA STRAN: na pokopališču v Hinjah

LA PORTADA: en el cementerio de HINJE, Eslovenia, después de la "acción libertadora" de los comunistas.

FRONT PAGE: cemetery of Hinje, Slovenia, after the "liberation act" of the communists.

ugodne priložnosti. Čisto naravno je, da so se narodni predstavniki zavedali, da bi oborožen odpor lahko več škodoval kot koristil narodu, v tisti prvi dobi, ker bi se okupator maščeval nad narodom. Te namere, oziroma taktiko „ilegalnega“ dela protikomunističnih skupin, pa je znatno spremenila pojava partizanskih grup in komunističnih terorističnih trojk, ki so začele s pobijanjem narodno zavednih ljudi. Komunistom se je mudilo, da bi izrabili težki položaj okupacije v svojo korist in izvedli revolucijo. Za doseg tega cilja, so se posluževali vseh sredstev, brez izbire. Dobro so vedeli, da zavednega in vernega slovenskega naroda, ne bodo nikoli dobili na svojo stran, ako bodo nastopali s pravim imenom. Temeljito so pretehtali stanje in svojo namero skrbno skrili pod krinko OF. Vedeli so tudi, da je zanje teren najugodnejši tam, kjer narod najbolj trpi, zato so svoje prve akcije usmerili na ozemlje zasedeno po Nemcih, t. j. Gorenjsko in Štajersko.

Z obljubami o reševanju naroda, o preprečevanju preselitve in o kratki vojni so uspeli prevarati marsikaterega poštenjaka-trpina Gorenjca in Štajerca, da je nasedel vabam in se pridružil njihovim „osvobodilnim“ enotam.

Ko zapeljevanje in varanje ni več vleklo, so začeli z nasilnimi mobilizacijami po vaseh in strahovalnimi akcijami proti okupatorju, da so tako izzvali njegov srd in s tem prisilili ljudi v lastne vrste, kajti z begom v gozd so se rešili okupatorskih represalij.

Dobro pripravljen načrt so komunisti izvajali s terorjem in likvidacijami organizatorjev, vidnejših predstavnikov in posameznikov, ki niso odobraval njihovega početja.

Pripravljalne akcije za narodni odpor proti okupatorju so bile tako zelo otežkočene, v nekaterih primerih celo popolnoma onemogočene.

V tisti jeseni, leta 1941, je Oficirska skupina delala na tem, da odide borbena enota čimprej na teren, kot je bil to primer v Srbiji. Mihajlovičeve akcije so bile proti koncu leta 1941 tudi v Sloveniji že dobro poznane. Isto težnjo je zastopala Glavačeva skupina, ki je bila številčno sicer šibka, toda zelo aktivna in predrzna v svojih nastopih. Značilno za ti dve skupini je tudi to, da sta tedaj zelo tesno sodelovali med seboj. Aktivnost teh dveh grup ni ostala skrita komunistom, zlasti še ne, ker je oficirska grupa prvotno skušala sodelovati z OF v cilju, da dobi v svoje roke poveljstvo vojaških enot in da postavi čimprej „ilegalne“ enote na teren. O tem sodelovanju, kakor tudi tedanjem razvoju, koncem leta 1941, major Novak med drugim takole poroča:

„Po vesteh o uspešnih borbah proti okupatorju v Srbiji, se je tudi v Sloveniji grupa mlajših oficirjev prizadevala, da se v Sloveniji prične osvobodilni pokret. Že maja meseca 1941. se je okoli dr. Vekoslava Bučarja in majorja Ivana Preglja začel zbirati krog mlajših oficirjev. Ko je Pregelj odšel v Srbijo, sem vodstvo te grupe prevzel jaz. Stopili smo v stik s komunističnimi voditelji, Borisom Kidričem

Alešev Baeblerjem in govorili o možnostih skupne akcije v okviru osvobodilne fronte, v kateri smo prisostvovali kot nacionalna grupa. Znano je namreč bilo, da tudi v Srbiji nacionalne sile sodelujejo s partizanskimi enotami.

Prve dni septembra me je major Živko Todorovič pismeno obvestil, da me je polkovnik Mihajlovič postavil za predstavnika jugoslovanske vojske v Sloveniji. Od tega dne dalje in vse do konca je delo v organizaciji v Sloveniji bilo zabeleženo ne toliko z neprestanimi borbenimi akcijami proti sovražniku, pač pa s silnimi naporji, da se pokret pojača in obdrži. Potrebno je bilo organizirati JVO, ki bi bili pripravljeni za odločilno akcijo, kadar dobe dovoljenje od vrhovnega komandanta.

Odločil sem, da grem v Srbijo na sestanek z Dražo Mihajlovičem, ki je bil tedaj že zakoniti komandant JVO. Dr. Drago Marušič in inž. Dušan Sernec sta zahtevala, da gre z menoj v Srbijo tudi polk. Rade Avšič. Zelela sta, da Mihajlovič imenuje Avšiča za komandanta Slovenije, za sebe pa sta zahtevala, da jih Mihajlovič v imenu vlade postavi za politična predstavnika, ki bi predstavljala vladu v Sloveniji. Hotela sta s tem doseči to, da postaneta odločilna politična faktorja v OF. V Srbijo sva odšla v začetku novembra 1941. Potovala sva s falzificiranimi dokumenti, katere nam je preskrbela organizacija v Beogradu pod vodstvom majorja Živka Todoroviča.

V Srbiji je situacija bila spremenjena. Po velikih skupnih uspehih proti Nemcem so partizani iznenada izdajalsko napadli četnike. (Partizanski napad na četniške enote 2. novembra 1941 pri Kraljevu v času, ko so četniške enote že vdrle v samo mesto in skoraj dosegle nemško predajo — najina opomba.) Po referatu, ki sva ga z Avšičem podala Mihajloviču, je Mihajlovič kljub temu, kar se je dogodilo v Srbiji, dovolil naše nadaljnje sodelovanje s komunisti, toda zelo oprezno in pod pogojem, da se osigura samostalnost organizacije vojske. Dobila sva pismena pooblastila, Avšič kot komandant, jaz pa načelnik štaba JVO v Sloveniji. Nobenih pooblastil pa nisva dobila za Marušiča in Serneca, ker je Mihajlovič hotel obdržati organizaciji vojaški značaj.

Iz Ravne gore sva se vrnila v Slovenijo. Komunisti so med tem že pričeli s propagandno aktivnostjo proti četnikom. Bil sem na dveh sestankih s Kidričem in nisem mogel priti do nobenega sporazuma ali kompromisa, ker komunisti nikakor niso pristali na organizacijo edinice JVO. Med menoj in komunisti je prišlo do definitivnega preloma, medtem, ko je Rade Avšič, s trojko bivših ministrov in banov, pristopil k komunistom. Ker je Avšič imel pismeno pooblastilo od Mihajloviča in to pooblastilo zlorabljal v partizansko-komunistično korist, je s tem marsikoga prevaral in zapeljal. Tako je bila oficirska grupa v Sloveniji zelo zrahljana in začela se je držati ob strani.

Moj korak je bil dokončno odločen: Delati za kralja in za Jugoslavijo, organizirati zakonito vojaško moč pod vodstvom Dragoljuba

Mihajloviča in boriti se z danimi možnostmi proti sovražniku, do partizanov pa zavzeti obrambno stališče." (Novak, Knjiga o Draži I. del, stran 317-318).

Novakovo poročilo objavljamo v celoti.*

Sodelovanje oficirske skupine z OF tudi Franček Saje često omenja: n. pr.:

Glavnemu poveljstvu partizanskih čet sta tedaj svoje sodelovanje ponudila generalštabni polkovnik Jakob Avšič in major Karel Novak, ki je zahteval svojo kooptacijo v glavno poveljstvo. Major Novak pa je bil že takj v zečetku močno sumljiv, ker je predstavnikom centralnega komiteja komunistične partije Slovenije izjavil, da „nima prav nobenega smisla organizirati narodno osvobodilne vojske, temveč, da je treba v Sloveniji kratko in malo organizirati rdečo vojsko“.

Major Novak pa se je do kraja razkril kot navaden Mihajlovičev agent in organizator belogardističnega izdajstva v Sloveniji. Z njim je iz oficirske skupine v Osvobodilni fronti izstopilo le kakih deset mihajlovičevskih oficirjev.

Ker polkovnik Avšič ni hotel slediti Mihajloviču v narodno izdajstvo, je Mihajlovič za svojega zastopnika v Sloveniji imenoval majorja Karla Novaka, polkovniku Avšiču, ki se je umaknil v ilegalo in kmalu nato odšel v partizane, pa odvezl čin...“ (Belogardizem str. 202).
(Bo še)

* Zanimiva bi bila poročila predstavnikov raznih skupin na gledanje in razvoj tiste dobe (op. avt.).

ČE VAM JE VŠEČ, DA JE VESTNIK PESTER — SODELUJTE
S PRISPEVKI, POŠILJAJTE ZAPISKE IZ BOJEV, JAVLJAJTE
NOVICE — TAKO BO ŠE BOLJ PESTER! IN ŠE NEKAJ —
SPOROČAJTE NASLOVE NEKDANJIH BORCEV, KI GA ŠE NE
PREJEMAJO. — HVALA!

GRADIVO K VETRINJU

DR. FRANC BAJLEC

NARODNI ODBOR ZA SLOVENIJO IN VETRINJSKA TRAGEDIJA

(Nadaljevanje)

Tretji maj

Tretjega maja je imel NO najprej ob osmih zjutraj daljšo sejo, kakor smo to določili že prejšnji dan. Bili smo vsi nekam spočiti, sveži in dobre volje. NO je imel prvotno v načrtu, da takoj po vojaškem udaru, ki bi ga izvedla SNV, skliče v Ljubljani, ali kjerkoli na slovenskem ozemlju, zasednem po SNV, začasno slovensko narodno predstavništvo, ki naznani slovenskemu narodu in svetu dejstvo, da je v Sloveniji prevzel oblast v svoje roke slovenski narod sam po svojih predstavnikih. Ker NO iz razlogov, ki sem jih navedel, trenutno ni mogel razpolagati s SNV, smo pri tej seji odločili, da bo nadaljevanje naše narodne revolucije v tem, da skličemo slovenske narodne predstavnike k seji začasnega slovenskega parlamenta kar ta dan, to je tretjega maja ob sedmih zvečer. Zgodi naj se to v Ljubljani, ki so jo imeli Nemci zasedeno in prav v tem času s svojimi SS divizijami in artilerijo tako obkoljeno, da so zaupniki NO mogli samo v neposredni mestni okolici naštetih kar 52 nemških topovskih cevi, ki so bile naperjene proti mestu. Kot kraj seje je bil določen Sokolski dom na trgu Tabor, prav sredi Ljubljane. Pregledali smo še vse uredbе in narodni proglas ter posamezne točke ponovno predebatirali. Glede domobranstva smo se postavili na stališče, da izjav oficirjev, ki so izjavili, da bodo s svojimi edinicami pokorni in na razpolago samo Rupniku in nikomur drugemu, sploh ne bomo jemali v poštev. Vedeli smo namreč z gotovostjo, da je vse domobransko moštvo kot en sam mož odločno na strani Slovenskega narodnega odbora. Odločitev domobranskih oficirjev nam je sicer preprečila, da v najbolj kritičnem momentu nismo mogli razpolagati s slovensko vojsko, ki je dejansko že obstojala, a smo bili prepričani, vsaj takrat, da se bo po objavi narodnega proglasa spremenila tudi situacija pri domobranskih oficirjih. Zato narodnega proglasa, ki je bil že pripravljen, radi tega nismo nič spreminjali, temveč smo se odločili, da ga objavimo takšnega, kakršen je. Dr. Šmajd, dr. Zajec in Žitnik so prevzeli nalogo, da vsak po svojih ljudeh tekom nekaj ur obvestijo vse slovenske narodne predstavnike, ki so bili že vnaprej določeni, da bodo poklicani na to sejo in s tem je bila seja dejansko zaključena, čeravno smo ostali večinoma, kakor že prejšnje dni, ves dan skupaj do večera.

Opoldne tega dne, to je tretjega maja, je Rösener klical k sebi dr. Zajca. Ko je dr. Zajec prišel, mu je Rösener rekel, da želi, naj mu NO svoje zahteve, ki mu jih je izrekel v splošni in ultimativni obliki prej, izreči sedaj v detajlirani in pismeni obliki. Dr. Zajec je pa kmalu spoznal, da glavni vzrok, da ga je klical Rösener, ni bil to, ampak nekaj povsem drugega. Rekel je namreč takoj na to dr. Zajcu, da želi govoriti z njim še nek gospod, nakar ga je peljal v sosednjo sobo, kjer je bil nek nemški general in nek

polkovnik. Ta general se je predstavil dr. Zajcu, da je generaloberst Loehr, vrhovni poveljnik nemške armadne skupine E Sued-Ost in mu je rekel, da domneva, da ima Slovenski narodni odbor radio zveze z zapadnimi zavezniki in ga prosi, če bi po tej zvezi sporočili Angležem in Amerikancem ponudbo kapitulacije celotne njegove armadne grupe, ker se ne želi predati partizanom, ampak preko NO Angležem in Amerikancem, odnosno, da se preda Narodnemu odboru za Slovenijo, če obstoji možnost, da njegova armadna grupa preide na ta način k zapadnim zaveznikom. Dr. Zajec mu je odgovoril da upa, da ta možnost obstoji in da bo Narodni odbor za Slovenijo takoj ukrenil vse potrebno, da bo želji generala ugodeno. Kako se bo zadeva konkretno izvedla, bo pa stvar dogovora med NO in generalom Loehrom in s tem je dr. Zajec odšel.

Ko je dr. Zajec poročal o tem NO, je nastalo med nami razumljivo nenavadno presenečenje in velika zadrega. V vsem našem prizadevanju, da bi imeli čimprej dobro organizirano lastno vojsko, ki bi bila NO na razpolago za primerno akcijo v odločilnem momentu, smo neštetokrat opozarjali, da se ob koncu vojne skoraj redno ponudijo priložnosti, ki lahko imajo velik in odločilen učinek za tistega, ki je bil pripravljen in je znal priložnost hitro in pravilno izrabiti. Taka priložnost, resnična in konkretna, je bila postavljena sedaj pred nas kakor na krožniku in bali smo se, da je ne bomo mogli izkoristiti.

Ko smo začeli analizirati Loehrovo ponudbo, smo si bili takoj edini v tem, da je lahko za nas pozitivna samo tako, da se Loehr preda s svojo grupo Narodnemu odboru in Slovenski narodni vojski. Hoteli smo to ponudbo najbolj izkoristiti, zato nismo bili za to, da se Loehr preda preko NO zapadnim zaveznikom, niti da se preda Narodnemu odboru, ki naj bi potem omogočil, da pride do zapadnih zaveznikov, ampak da se preda NO in SNV. Ta ponudba predaje nam je prišla zelo prav, kot prava rešitev v zadnjem momentu, zato smo se zelo bali, da se te rešitve ne bomo mogli oprijeti radi dejstva, da NO v tem momentu ni mogel razpolagati s SNV. Ko bi mi po našem revolucionarnem aktu, ki smo ga, kakor že rečeno, pripravili za ta večer tretjega maja, potem ko bi NO naznanil, da je za vse slovensko narodno ozemlje proglašena narodna država Slovenija, in, da v tej državi skrbi za red in mir SNV, takoj na to lahko sporočili v svet še vest, da se je Narodnemu odboru za Slovenijo in Slovenski narodni vojski predala cela nemška armadna skupina s komandantom, oficirji in vsem vojnim materialom, bi se znašli nenadoma v povsem novi in zelo neugodni situaciji. A to je bilo možno samo tako, da smo v tem trenutku res imeli svojo vojsko. Logično in za zapadne zavezike sprejemljivo kot resnično in realno dejstvo in ne samo nekaj naivno fingiranega, bi bilo to, da se je po revolucionarnem aktu, ki ga je izvršil NO v Ljubljani, velika nemška vojna grupa predala sedaj temu revolucionarnemu Narodnemu odboru in revolucionarni in dobro organizirani Slovenski narodni vojski, ki je v uporabi proti okupatorju zasedla ozemlje, ki ga je do takrat imel v svoji oblasti okupator. Če bi se pa Loehr predal s svojo veliko armadno grupo nekemu narodnemu odboru brez vojske in brez teritorija, bi pa bilo več ko očitno, da je za tem nekaj povsem drugega kot resnična in dejanska predaja.

Slovenska narodna vojska je sicer formalno in dejansko v tem trenutku že obstojala, ker jo je NO ustanovil s posebno tozadevno uredbo, že imenoval poveljnika in se je dejansko začela že organizirati. A ta vojska radi Rupnikovega zadržanja in zadržanja poveljnikov, ki so se izjavili za Rupnika in ne za NO, še ni bila formirana in ni imela organiziranega oficirskega zbora kljub temu, kot že povedano, da je bilo vse domobransko moštvo in večina domobranskih oficirjev, zlasti rezervnih, odločno na strani NO. Krenner je izjavil, da lahko razpolaga samo z ljubljansko garnizijo, vse drugo je problematično, dokler Rupnik ne spremeni svojega stališča. A ker smo pričakovali, da po našem revolucionarnem aktu prav gotovo pride do spremembe pri Rupniku in pri oficirjih, ki so se izjavili za Rupnika, smo kljub situaciji, v kakršni smo se takrat nahajali, skrbno sestavili depešo, ki smo jo po generalu Damjanoviću preko že omenjene Mihajlovičeve postaje poslali poveljstvu zavezniške vojske v Italiji in ki se je glasila:

Narodnemu odboru za Slovenijo, ki je zakonita in nezávisna narodna oblast v Sloveniji na strani zapadnih zaveznikov, se je predal nemški general Loehr z vso svojo armadno grupo. To grupo bo Slovenska narodna vojska, ki je del jugoslovanske kraljevske vojske v Sloveniji, takoj razorožila in odvedla naprej. Prosimo prvič, da zavezniško vojaško poveljstvo vzame na znanje, da se je ta nemška armadna grupa predala Narodnemu odboru za Slovenijo in Slovenski vojski, drugič za navodila, kam naj to grupo odvedemo.

To depešo smo sestavili tako, da smo pričakovali, da bo zavezniško poveljstvo prosilo najprej nekaj pojasnil in iz teh pojasnil bi lahko spoznali stališče zavezniškega poveljstva napram nam. V odgovoru na zaprosena pojasnila in potem, ko bi se z Loehrom dogovorili o podrobnostih predaje, bi lahko mi odgovorili že določene in podrobneje. Z Loehrom smo se v smislu našega sklepa mislili dogovoriti tako, da se Loehr dejansko in formalno popolnoma preda NO in SNV. Loehr bo nužno in hitro razumel, da predaja mora biti resnična in popolna z ozirom na naš položaj in da je tudi za njega to edina rešitev, ker bi neresnično prikazovanje kakšnega drugega dejstva lahko škodilo predvsem njemu. Mi bi pristali na to, da se dejansko pomika z vso opremo v smeri proti zapadnim zaveznikom, a nam počasi preda orožje in opremo tako, da ko bi prišel do zapadnih zaveznikov, bi bil že brez orožja in opreme, kar vse bi ostalo pri SNV. Rekli smo, da bomo pri pogajanjih popustljivi do najskerajnejših mej, v vsakem slučaju bi pa vztrajali pri sledečih naših zahtevah. Da takoj po sporazumu javno oznamimo, da se je Loehrova grupa predala NO in SNV. Da bo predaja spadala v okvir naše narodne revolucije tako, da bo SNV imela dejansko v popolni oblasti Ljubljano in vse ozemlje, ki je bilo takrat zasedeno po domobranah in naših ilegalnih edinicah. Da na tem ozemlju preneha vsaka nemška oblast in se tudi Rösener umakne od tod z vsemi svojimi vojaškimi edinicami. Da se SNV začne takoj oboroževati in opremljati z orožjem in opremo, ki ga dobi od Loehrove skupine.

Po vseh teh in takšnih dogodkih smo se 3. maja zvečer pred sedmo uro začeli zbirati k slovesni seji začasnega slovenskega narodnega predstavnštva v z zastavami in obilnim cvetjem, zelenjem in oleandri lepo okrašeni dvorani Sokolskega doma na Taboru. Zbralo se je nad 100 slovenskih na-

rodnih predstavnikov, po izjavi dr. Šmajda prav vsi, ki so bili povabljeni. Med njimi je bilo 17 slovenskih narodnih poslancev beograjskega parlamenta in tudi škof dr. Rožman. Vladalo je nadvse slovesno razpoloženje in iz obrazov vseh je žarela nenavadna radost in odločnost. Sokolski dom sam in vso okolico so strateško zasedli in zastražili z vsem orožjem opremljeni domobranci v uniformah in veliko število mladih ljudi, zlasti dijakov in domobranskih oficirjev, oblečenih v civilno obleko, a z revolverji, brzostrelkami in bombami, pripravljeni za vsak slučaj prav na vse.

Točno ob sedmih zvečer je predsednik NO dr. Basaj z izbranim govorom otvoril sejo začasnega slovenskega narodnega predstavništva poudarjajoč, da čas nujno zahteva, da narod po svojih predstavnikih izrazi svojo voljo na zunaj in na znotraj. Na znotraj, da narodna akcija za združitev vseh Slovencev v narodni državi ne pride prepozno in na zunaj, ker je zadnja ura, da se ustvari stik z zapadnimi zavezniki, k čemur naj pripomore ustvaritev Slovenske narodne vojske. Izvoljeno je bilo nato predsedstvo narodnega predstavništva. Izvoljeni so bili: za predsednika Franc Kremžar, za podpredsednika Rudolf Žitnik in za tajnika Pavle Masič in Ivan Tonja. Novoizvoljeno predsedništvo je zasedlo svoja mesta, ki so bila že pripravljena pri predsedniški mizi, kjer so bili zbrani že člani NO dr. Joža Basaj, ravnatelj Bogomil Remec, dr. Albin Šmajd, dr. Franc Bajlec, Marko Kranjc, dr. Marijan Zajec, Rudolf Žitnik, ing. Lado Bevc in dr. Celestin Jelenc. Novi predsednik Kremžar se je v lepem govoru zahvalil za visoko čast, da je bil izvoljen za predsednika prvega slovenskega parlamenta slovenske države, ki naj združi v mejah svobodnega slovenskega ozemlja vse kraje in dežele, kjer prebivajo Slovenci, nakar je začel tajnik NO dr. Albin Šmajd s čitanjem poročila o delu NO. Poročilo dr. Šmajda je bilo obširno in izčrpno in je velik del navzočih narodnih predstavnikov šele iz tega poročila zvedel o velikem in napornem delu, ki ga je opravil NO v sorazmerno tako kratkem času. Ko je dr. Šmajd med naštevanjem omenil ostanovitve SNV in postavitev Franca Krennerja, ki ga je NO povišal v generala, za poveljnika SNV, so v dvorani nastale navdušene ovacije Slovenski narodni vojski in poveljniku generalu Krennerju, ki je v domobranski uniformi in z generalskimi znaki sedel ob škofu dr. Rožmanu, da se je moral ponovno dvigniti in zahvaljevati za iskrene in navdušene ovacije. Po tajnikovem poročilu je drugi tajnik dr. Marijan Zajec začel s čitanjem narodnega proglasa, kar so navzoči poslanci poslušali stoje in sprejeli in odobrili z dolgotrajnim burnim odobravanjem. Prvi del narodnega proglasa se glasi:

SLOVENSKEMU NARODU!

V smislu Atlantske listine in drugih svečanih izjav demokratičnih zaveznikov o svobodni odločitvi in demokratični ureditvi narodov

NARODNI ODBOR ZA SLOVENIJO

*v odločilni in usodni zgodovinski uri slovenskega naroda
proglša,*

da je za vse ozemlje, na katerem prebivajo Slovenci, ustanovljena narodna država Slovenija kot sestavni del demokratično in federativno urejene kraljevine Jugoslavije.

Narodni odbor za Slovenijo postavlja slovensko vladu kot začasni najvišji upravni organ za območje narodne države Slovenije.

Slovenska narodna vojska je prevzela skrb za red in mir v narodni državi in bo zavarovala slovenske meje. Slovenski domobranci in druge narodne oborožene enote so se stavile v službo Narodnemu odboru za Slovenijo, že položile vojaško prisego kralju in slovenskemu narodu ter s tem vstopile v slovensko narodno vojsko kot sestavni del kraljevske jugoslovanske vojske v domovini.

Zaupajoč v vsemogočnega Boga, ki vodi usodo narodov in zanašajoč se na podporo velikih demokratičnih zaveznikov, poziva Narodni odbor za Slovenijo vse Slovence k sodelovanju za blagor domovine, k edinosti in spravi, ker je le s tem zagotovljen obstoj in napredek slovenskega naroda.

V dvorani je vladalo ves čas resno, vendar radostno in navdušeno razpoloženje. Ob čitanju narodnega proglasa je pa vse navzoče prevzela nenačakana ginjenost. Ko je po dalj časa trajajočem odobravanju nastala v dvorani neka čudna tišina, je lahko vsakdo ugotovil samo, da se je zgodilo nekaj, kar je resne, v borbah in trpljenju prekaljene može zagrabilo prav za srce in se ne da popisati. Po krajših govorih in samostojnih predlogih, česar ne mislim tu opisovati, je predsednik Franc Kremžar zaključil sejo, dr. Šmajd je pa zaklical v dvorano: „Gospodje narodni predstavniki, ponosen in ginjen ugotavljam, da so od povabljenih prišli danes sem prav vsi brez izjeme. Naj vam bo ta ugotovitev v čast in zahvalo, ker je po vašem pogumu in vaši neustrašenosti bil zbran tu sedaj ves slovenski narod.“ Ko smo zapuščali dvorano, je med domobranci in tistimi, ki so tam stražili, vladalo tolikšno navdušenje, da so hoteli še kar tisto noč napastj Nemce.

Po vsem, kar sem do sedaj navajal, lahko vsakdo ugotovi, da je v odstavkih narodnega proglasa o narodni državi Sloveniji in o Slovenski narodni vojski vloženi velik del prizadevanja, naporov in dela Narodnega odbora. Slovenska vsenarodna zahteva in slovenski vsenarodni program po splošnem narodnostnem prebujenju po letu 1848 je z vso jasnostjo podan v narodni izjavi z dne 29. oktobra 1944, ko pravi, da slovenski narod na temelju etnične samobitnosti in na temelju narodnostnega načela zahteva državnopravno združitev vsega slovenskega narodnega ozemlja v Zedinjeno Slovenijo, ki mora biti v geografskem, gospodarskem, prometnem in strateškem oziru tako zaokrožena celota, da bosta zavarovana nemoteni narodni in gospodarski obstoj in razvoj slovenskega naroda. Kadar bo ta naša vsenarodna zahteva in ta naš vsenarodni program uresničen v celoti, bomo imeli Slovenci med narodi in med državami položaj, kakor ga imajo vsi drugi suvereni narodi in suverene države. No se je z vsemi svojimi močmi trudil, da bi v danih razmerah in s sredstvi, s katerimi je v takih razmerah razpolagal, mogel uresničiti čim večji del tega programa. Ker Slovenski narodni odbor takrat, ko je bilo najbolj potrebno, ni mogel razpolagati s Slovensko narodno vojsko, mnogo tega, kar bi lahko izvedel, ni mogel izvesti. Vendar je

sredi najhujše tuje okupacije ob veliki udeležbi slovenskih narodnih predstavnikov slovesno in pogumno proglasil, da je na vsem slovenskem ozemlju ustanovljena narodna država Slovenija in da smo v tej svoji narodni državi prevzeli vso oblast v svoje roke Slovenci sami. Zgodovinsko dejstvo je, da od tega trenutka naprej imamo Slovenci svojo državo in od te pridobitve in od te pravice slovenski narod ne bo več odstopil, naj bodo razmere kakršnekoli že.

Poleg uresničitve našega narodnega programa se je pa NO trudil zlasti, da bi prikazal in predstavil naše domobrance v popolnoma drugi luči, kakor so jih takrat predstavljali in prikazovali komunisti in je skušal vse, kar naj bi prišlo domobrancem prav, vnesti v narodni proglas. V stavkih, da je Slovenska narodna vojska prevzela skrb za red in mir v narodni državi in da bo zavarovala slovenske meje, da so se domobranci in druge oborožene enote stavile v službo Narodnemu odboru za Slovenijo, že položile vojaško prisego kralju in slovenskemu narodu in vstopile v SNV, ki je sestavni del kraljevske jugoslovanske vojske v domovini, je mnogo povedano. Prvič, da so vsi domobranci pod poveljstvom NO in ne morda pod Rupnikovo in Rösenerjevo komando. Da so se domobranci uprli Nemcem, ko so prevzel v SNV skrb za red in mir v narodni državi Sloveniji, to je na ozemlju, ki je bilo do takrat okupirano po Nemcih. Dalje, da domobrancev kot takih ni več. Sedaj so vojaki Slovenske narodne vojske, ki je del jugoslovanske kraljevske vojske v domovini, ki je priznana na zavezniški strani. Da komunisti ne bi trdili, da je SNV samo drugo ime za domobranstvo, je z vso jasnostjo rečeno, da so v SNV poleg bivših domobrancev tudi druge narodne oborožene enote, kar vse se je zlilo v povsem novo oboroženo enoto, to je v SNV. Povedano je v teh stavkih tudi, da domobranske prisege ni več, ker so domobranci in druge narodne oborožene enote že položile vojaško prisego kralju in slovenskemu narodu. Vse to je povedano z vso jasnostjo in zelo določno.

Proglas smo sestavljali, ga razvijali, širili in krčili, kakor so se nam razvijale razmere in kakor so se nam sredstva nudila ali odmikala. V vsaki besedi proglasa je del našega programa, del naših borb in del razmer tistega časa. Pri odstavku o Slovenski narodni vojski pa lahko rečem, da je vsaka beseda naravnost napolnjena z našo najglobljo zaskrbljenostjo za domobrance.

Pri vsem še ponovno poudarim sledeče: Vsi načrti o ustanovitvi Slovenske narodne vojske, o upor, o zasedbi ozemlja, o proglasitvi slovenske države, kakor tudi vse prizadevanje Narodnega odbora, da bi bili domobranci drugače prikazani, kakor so jih prikazovali komunisti, so, kakor sem v tem spisu že omenil, tako v zasnovi, kakor v razvijanju in poskusu uresničitve, popolnoma naši, slovenski, načrti slovenskega Narodnega odbora. Idej za svoje načrte nismo šli nikamor iskat in nam jih nihče ni prinesel. Trditev, da bi nam idejo za kateri koli naš načrt dal kdo drugi, kakor trdi Karapandžić, da naj bi nam dal ideje za neke naše načrte Ljotić, ali ne vem kdo, je popolnoma brez vsake resnične dejanske podlage.

(Bo še.)

v v

DRUZINA ZEROVNIK

Na kratko je „Vestnik“ že poročal o smrti ge. Marije Žerovnik, matere režbarskega umetnika in bivšega gorenjskega domobranca g. Jožeta Žerovnika, živečega v Caserosu pri Buenos Airesu. Vzgladna, zavedna slovenska mati, ki je vzgojila vse otroke v zveste sinove Slovenije, izgubila prav zaradi tega kar tri sinove in še moža, gotovo zasluži, da se je še posebej spomnimo in z njo vse Žerovnikove družine, od katere je ostal sedaj živ samo sin Jože.

Moža in očeta Žerovnika so zajele partizanske drhali pri Ljubelju, ko je vodil patroljo. Vrnili so ga nazaj v Slovenijo, kjer je bil zaprt v Tržiču, od tam pa romal v Škofovo zavode v št. Vidu nad Ljubljano. Komunistični krvniki so mu pritrdili na hrbet napis „zločinec Gorenjske“. Zadnjikrat ga je videl s tem napisom nek šofer Mežna. Ta je bil tudi pri domobrancih, vendar pa so zaradi pomanjkanja vozačev partizani prisilili tudi domobranske šoferje, da so pomagali voziti kamijone raztepenih in razbitih domobrancev na morišča. Seveda so vse mobilizirane šoferje pravtako pobili, le zelo redkim, kot Mežni, se je posrečilo rešiti iz objema smrti. Iz škofovih zavodov je oče Žerovnik nastopil zadnjo pot v Kamniško Bistrico, kjer so ga partizani pobili z drugimi vred. Tako je končal nesrečno oče Žerovnik, glava trdne in zavedne gorenjske družine. Pokojni je bil pred vojno župan, v času ko-

munistične revolucije je bil poveljnik postojanke v Vodichah pri Kamniku. Bil je star 45 let.

Prvi sin Stanko je bil pred vojno bogoslov c križarskega reda. Imel je že tri letnike univerze. Ko se je organiziralo domobranstvo, je vstopil v Rupnikov bataljon, kjer je bil kot razsodnik, kasneje pa v Domžalah v pisarni, tudi kot domobranec. Iz Vetrinja je bil vrnjen med prvimi v kraj mučenja — Teharje, od tam pa v Kočevski Rog... V dobi 23 let je moral v mukah zapustiti svet.

Drugi sin Blaž je bil eden prvih protikomunističnih organizatorjev na Gorenjskem (okraj Vodice). Tudi njega je doletela ista usoda. Bil je vrnjen iz Vetrinja zopet v kraj najhujšega trpljenja — Teharje, kjer je končal svoje mlado življenje. Bilo mu je šele 18 let.

Tretji sin Ciril, ki je bil najmlajši v družini — saj je imel komaj 16 let — je bil prav tako vrnjen iz Vetrinja in kljub mladoletnosti ubit v Teharjih.

Ostal je pri življenju samo še četrti sin Jože, ki mu je pa za las manjkalo, da ga ni doletela likvidacija „ljudske pravice“. Jože je bil mobiliziran in je kot tak moral služiti v nemški vojski. Bil je v Franciji, nato ga je pot vodila v Avstrijo (Lienz) in v Šlezijo. Od tam pa je moral na rusko fronto, kjer je bil v prvi liniji mitraljezev. Ker se je kmalu

priučil ruščine, je bil premeščen v štabno pisarno. Od tu so ga zatem poslali na Poljsko v Varšavo, od koder se mu je pa posrečilo pobegniti s ponarejenimi dokumenti. Ker je bil v pisarni, jih je kar sam ponaredil, pri vsem begu pa mu je zopet služilo znanje obeh jezikov: nemščine in ruščine. Ravno na sv. večer 1944 je prispel srečno domov. Toda ni bil dolgo časa doma. Pristopil je kmalu k domobrancem v Tupalče pri Kranju. Toda kakor je imel srečo pred krogami na ruski fronti, tako bi skoraj žalostno končal na domačih tleh. Na splošnem umiku pred partizanskimi hordami ga je pri Tržiču zadela partizanska dum-dum krogla v levo roko (nad zapestjem) in desno nogo nad kolenom. Težko ranjen je bil pripeljan v Borovlje, od tam pa v celovško bolnišnico na operacijo. Ležal je štiri tedne. V tej bolnišnici je vladal pravcati Babilon, saj so bili med ranjenci domobranci, Nemci, partizani, Angleži in verjetno še vojaki kake druge narodnosti. Uprava bolnišnice je bila mešana: angleško-partizanska. Položaj za domobrance gotovo ni bil ugoden. Takoj je bilo jasno, da pri upravi prevladujejo partizani. Opaziti je bilo tudi partizanke s pištolami, ki so hodile od postelje do postelje in iskale žrtev. Četudi je bil Jože med nemškimi ranjenci, so po priimku takoj spoznali, da je Slovenec in se pričeli zanimati zanj. Uvidel je, da bo izgubljen, če ostane tukaj, zlasti ker ni mogel hoditi. V najhujši stiski pa mu je zopet prišla pomoč nasproti. Zavzel se je za njega nemški zdravnik, ki mu je bil precej naklonjen. Odredil je namreč na hitro prevoz Jožeta v drugo bolnišnico

za težje ranjence, pri Sv. Gregoriju na Sp. štajerskem. Ta bolnišnica je spadala popolnoma pod angleško upravo. Omenjeni nemški zdravnik, ki je bil poštenjak, je tudi povedal Jožetu strašno dejstvo: v celovški bolnišnici so partizani likvidirali na tih način okoli sedemindvajset domobranskih ranjencev s posebnimi injekcijami.* Če bi Jože ostal, bi bilo več kot gotovo, da tudi njemu ne bi bilo prizanešeno s smrtonosnimi injekcijami, saj so tudi njemu že očitno pričeli groziti s kaznijo.

Od Sv. Gregorija je bil kmalu poslan v Lienz v bolnišnico. Tam je Jože stopil šele prvič v stik z ostalimi domobranci in od njih zvedel za masovno likvidacijo domobrancev. V Lienzu je zvedel tudi za svojo mammo. Ker je bil smatran kot nemški vojak in kot tak angleški ujetnik, je ušel iz bolnišnice v hribe in od tam v taborišče, kjer je spet mogel videti svojo mater. Po tolikih letih negotovosti se mu je posrečilo doseči svobodni svet. V Argentini si je ustvaril družino in se posvetil rezbarstvu. Pa tudi tukaj čuti posledice zahrbtnega izstrelka partizanske dum-dum krogle. Moral je na operacijo, pri kateri mu je zdravnik potegnil iz zapestja še triindvajset drobcov. Roka je sedaj napol mrtva, saj ima kosti vse zdrobljene. Prstov na levi nogi ne more stegniti. V Lienzu je bil proglašen od angleške zdravniške komisije za 75% invalida. Večkrat se pojavijo bolečine na roki ali nogi in se stopnjujejo tako, da večkrat ponoči ne

* Prav bi bilo, da bi g. Žerovnik sporočil ime in priimek zdravnika. — Op. uredništva.

more spati, ali pa mora podnevi prekiniti z delom zaradi prehudih bolečin. To je čisto na kratko opisana trnjeva pot domobranca, ki je izgubil očeta in vse brate, se dvakrat rešil smrti in ostal invalid.

Za Žerovnikovo mater pa je bila vetrinjska tragedija prehud udarec. Morišča Teharje, Kamniška Bistrica, Kočevski Rog, kamor so bili pah-njeni njeni najdražji od komunistič-ne zveri, vse to ji je venomer bilo pred očmi. Silno neotlažljiva žalost in skoraj obup sta ji izpodje-dala korenine zdravja in izpila sko-raj vse življenjske moči. Hiral je vedno bolj, dokler ni popolnoma oslabela in obležala: štiri dolga leta so bila novo trpljenje tudi za sina Jožeta, zlasti še, ko je mati popol-noma izgubila zavest. Izgovarjala je le zmedene besede in jo je bilo treba prekladati tako, neboljeno, brez zavesti. Smrt jo je rešila dol-

goletnega trpljenja. Zadela jo je srčna kap. Pridružila se je možu in sinovom domobrancem, za katerimi je toliko hrepenela, toliko žalovala.

Da, vetrinjska vojska je končala na moriščih, toda posledice te tra-gedije čutijo posebno naše matere — matere pobitih domobrancev. V njihovih srcih se strašne rane niso mogle zaceliti. Odpirajo se od časa do časa, pa tudi čas jih ne more izlečiti. Tudi Žerovnikovi materi jih ni mogel izlečiti. Komunisti niso po-bili samo toliko število mož in fan-tov, ampak ubili tudi s tem krva-vim dejanjem življenje mnogih ma-ter. In med te je prišteta tudi Že-rovnikova mati! Naj ji bo Bog obi-len plačnik za vse njeno trpljenje in požrtvovalnost, slovenskemu narodu pa naj nakloni še mnogo takih na-rodno zavednih in vernih mater.

Rožnodolski, Argentina

ZAHVALA ZSPB — CLEVELAND

Društvo slovenskih protikomunističnih borcev v Clevelandu se zahvaljuje vsem, kateri so sodelovali pri zabavni prireditvi za inva-lide dne 24. februarja 1962. Posebno še gospodinjam, katere so pri-pravile pecivo, kuharicam, ki so se izkazale z okusno večerjo ter našim požrtvovalnim fantom za bar.

Prireditve je bila res prijetna in domača, k čemur je seveda naj-več pripomogel „Triglavski kvintet“ iz Toronta, v katerem igrajo sami fantje domobranci: Rigler Lojze, Lamovšek Stane, Zemernik Albin, Vok Stane in Žele Andrej. Hvala vam, fantje, ker ste dobro igrali in se žrtvovali, da ste prišli k nam v tistem velikem snežnem metežu. Kličemo vam, še drugič nasvidenje!

Kljub slabemu vremenu je bila udeležba zadovoljiva. Prihodnjič pridite še vsi, ki stojite ob strani, da bomo tako bolje pomagali našim invalidom in se jim vsaj malo oddolžili.

Torej še enkrat prisrčna hvala vsem, ki so kakor koli pomagali!

Odbor ZSPB

† NIKO ŠIVIC

Iz Italije je prišlo kratko poročilo, da je v bolnišnici v Mantovi februarja umrl vaški stražar, domobranski borec, poročnik **Niko Šivic**.

Niko se je rodil na Dolenjskem v Martinji vasi pri Mokronogu 6. 12. 1922. leta. Oče se je z družino preselil v Novo mesto, kjer je Niko doraščal, študiral gimnazijo, ob izbruhu revolucije pa je že meseca septembra 1942. odšel v St. Jošt pri Stopičah kot aktivni protikomunist k poveljniku, kasnejšemu junaku z Grčaric, Milanu Kranjcu. Tam sem ga spoznal — mladega, poštenega dolenjskega fanta, vedno pripravljenega borca; od tam je odšel na postojanko v Dolž, kjer je doživel krstni ogenj, ko so hrvatski partizani napadli postojanko. Pred italijansko okupacijo je bil Niko poveljnik v Kamnicah pri Novem mestu; svoje fante je rešil ob razpadu 1943. na Zameško. Tu je Niko postal domobranec, odšel v 34. Mrakovo četo, ki je bila pozneje v St. Jerneju; ta četa je bila polna idealnih fantov, med katerimi je bil Niko tako rad. Od tu je bil poslan v Ljubljano v podčastniški in takoj nato v častniški tečaj; tako je mladi Niko Šivic postal poročnik in bil dodeljen v četo Mihe Benedičiča v Kostanjevico. Ko se je formiral udarni novomeški bataljon, je Niko zopet odšel v Novo mesto in postal vodnik 52. — „Oranove čete“, ki je bila strah in trepet partizanov. Meseca marca 1945. je bil težko ranjen v Hraševem „Oran“, ki je še isti dan umrl; četo je prevzel Niko, dokler ni bil ranjen tudi on; komaj je malo okrevail, je že korajžno prišel na teren, dokler se ni preko Radeč in Pece umaknil na Koroško. Od tu je srečno ušel in prišel v Italijo, kjer se je v Bologni vpisal na umetnostno akademijo. Po kratkem bivanju v Italiji je zbolel in bil v bolnici v Pesarro, kjer sem ga zadnjikrat videl in obiskal z njegovim bratom Srečom. Ko smo odhajali v Argentino, je on, ubogi fant ostal v Italiji vse do sedaj, kjer je v bolnišnici v Mantovi tudi umrl.

Pokojni Niko je bil poleg hrabrega borca tudi pesnik; spesnil in uglasbil je par domobranskih pesmi, ki so jih „njegovi fantje“ udarno prepevali na pohodih.

Dragi Niko! Težko nas je zadela Tvoja smrt. Ne vemo, kako, vendar vemo, da si umiral sam brez Tvojih dragih domačih — mame, sestre in brata Srečka: Tvoje izmučeno telo naj mirno počiva v tuji zemlji — Tvoj duh, Tvoje pesmi, Tvoja odločnost — pa nam bodo svetel spomin na Te in med nami domobranci ne boš pozabljen nikoli. Tvoji žalostni mami, sestri in bratu izrekamo naše sožalje; zavest pa, da si bil pošten borec za boljšo bodočnost slovenske zemlje, jim bo gotovo lajšala težki udarec.

Inž. A. M.
Argentina

BORCI PIŠEJO

Gospod urednik!

Povod mojega pisanje je št. 1/2 letošnjega Vestnika. Pravilno, le ta je pospešila moje pismo, ki sem ga pripravljaj že poprej.

Predno se ozrem na Vaš uvodnik, bi rad podčrtal važnost uredniške spremembe, ki se je izvršila z Vašim nastopom v tej dolžnosti. Vam se je posrečilo, s spretnim podvigom, odstraniti ograjo, ki je poprej omejevala svobodnejši razmah tega priljubljenega lista. Bilo je nekaj godrnjanja, pa se je hitro pleglo, ko so ljudje videli, da je nova smer lista po vsebini bogatejša in po namenu koristnejša. Pot za bodoče naloge in napore lista je dobro začrtana. List je bil ustanovljen kot glasilo protikomunističnih borcev; to nalogo stvarno še vedno izpolnjuje in jo bo brez dvoma izpopolnjeval z enako vnemo tudi v bodoče. Toda njegove tpalke so se pod Vašim uredništvom močno podaljšale in zajemajo tvarino, ki je pomembna in važna za vse politične izseljence, pa tudi za stare naše emigrante, ki so si dali dopovedati, da so se v domovino vrnili turški časi požigov, ropu in umorov.

Vestnik je postal stvarno že glasilo slovenskega protikomunističnega gibanja. Tako razumno Vaše napore, da bi imeli naši ljudje kolikor možno točno sliko o stanju in razvoju — mrzle — vojne, ki ta čas potresa stvarno ves svet. Da bi se doseglo, kolikor je izvedljivo v naših razmerah, ta namen, bi se moralo čim bolj razširiti organizacijo

borcev. Vzemimo za vzpodbudo, sledeče misli dr. Mihe Kreka: „Komunizem bo propadel tedaj, ko bo demokracija imela več gorečih pristašev in neumornih apostolov, kakor jih pa ima on.“ Ni dovolj, da imajo naše organizacije pasivni značaj, to je, da se branimo komunizma, nasprotno ga moramo napadati in mu zadati poraz; kjerkoli je samo moč.

Ta tema naj bi imela zvezo z Vašim uvodnikom!

Vaši čitki vsem, ki bi mogli prispevati gradivo za Vestnik, so povsem opravičeni. Sodim, da napisane besede ne bodo zaman. Ne sme se Vas polastiti zaradi tega malodušnost. Je že tako, pri velicem delu in važnih nalogah je treba potrpljenja. Naj Vas krepi zavest, da je že tudi z dosedanjimi rezultati dosežen lep napredek. Če se pospeši organizacija borcev in se ustanovijo novi odseki povsod, kjer se najde nekoliko zavednih Slovencev, se bo zanimanje za list stalno dvigalo in bo število naročnikov rasti. Vse to pa, se ve, ni samo Vaša naloga!

K gornji skromni hvali pridenem tudi nekoliko graje.

Pod konec Vašega uvodnika citam sledeči stavek: „Žrtev teh so bili naši fantje skupaj s četami hrvaške vojske, pa Baltijcev in Rusov in Poljakov, Črnogorcev in Srbov.“

Ugotavljam: naši fantje niso bili izročeni „skupaj“ s četami hrvaške vojske, marveč skupaj s četami srbskih dobrovoljcev, ki so branili naše

domovino Slovenijo, dočim hrvatske čete tega niso storile.

Oficielna slovenska politika teži za ohranitev Jugoslavije, torej je naša sveta dolžnost, da ne podcenjujemo in omalovažujemo naše brate Srbe, kar bodo oni čutili, ko bodo brali navedeni stavek.

Nadalje ne na mestu, da mi delimo Srbe na Črnogorce in Srbe, kajti pretežna večina Črnogorcev se smatra za Srbe.

Na str. 43 čitam pod točko 3 Vašega čl. pisnika Rudolfa Wagnerja sledeči stavek: „Trpljenje in uničevanje vseh jugoslovanskih narodov, zlasti Slovencev in Hrvatov.“

Kot vesten urednik bi morali črtati zadnje tri besede, ker ne odgovarjajo resnici, da bi med našimi narodi imenovana dva dela zlasti trpe-la. Trpeli so vsi, če pa hočemo dodati zlasti, potem to pripada bratom Srbom, ki so plačevali po 100 ljudi za enega ubitega Nemca, odno-sno v Kragujevcu in Kruševcu še več. Poleg tega so pobili ustaši nekaj stotisoč srbskega prebivalstva.

Pa brez zamere!

Iskreno Vas pozdravlja Vaš

Janko Jazbec

Córdoba, 5. marca 1962.

Cenjeni g. urednik!

Moje opombe k 27. marcu v okto-brski številki Vestnika so me za-pletle v polemiko v predzadnji šte-vilki z bivšim predsednikom vlade g. Dragišo Cvetkovcem, v zadnji pa z g. Wagnerjem.

Ker se bojim, da bi mnogi dobro-hoteči bralci Vestnika utegnili po-stati nejevoljni, če bi se nadaljeva-

la ta polemika o dogodkih, ki so že daleč za nami, je ne bi želel nada-ljevati. Tisti Vaši bralci, ki se za-nimajo za 25. in 27. marec, naj be-rejo dokumente o teh dogodkih, ki jih je objavil letošnji Zbornik Svo-bodne Slovenije, pa tudi pojasnila g. Cvetkovića v letošnji Svobodni Sloveniji št. 6 z dne 8. februarja, zakaj in kako je dal konfinirati pok. Milana Stojadinovića, ki je splet-karil v prid nacistični Nemčiji. Tudi naj bero pred kratkim izšlo knjgo Vladislava Stakića „Moji razgovori z Mussolinijem“. Velja 10 novih fr. frankov in se naroča pri upravi Sa-vremenika v Parizu. Tako si bodo lahko ustvarili o teh dogodkih last-no sodbo.

G. Wagnerju rad priznam, da ni-kakor ni on sam, ki misli, da je bo-lje prostovoljno se podvreči takemu agresivnemu totalitarizmu, kakor je bil Hitlerjev nacizem, samo da se ohrani mir. Tudi Nobel nagrajenec angleški filozof lord Bertrand Rus-sel dopoveduje Angležem, da bi bi-lo bolje prostovoljno se podvreči ko-munizmu, kakor pa riskirati vojno (Better red then death).

Samo eno trditev g. Wagnerja moram popraviti, ker se ne sklada z zgodovinsko resnico. G. Wagner nam stavlja za zgled Turčijo, Šved-sko in Španijo, ki niso tako „občut-ljive“ glede klevet, da so kolabori-rale z nacisti.

Španija v vojni sploh ni bila nev-tralna. Pristopila je k Trojnemu paktu in se je tudi simbolično ude-leževala vojne s tem, da je poslala neko četo na sovjetsko fronto. Fran-co je ponosen španec in se tega ne sramuje. Nikdar se še ni bahal, da je njegov režim demokratičen. Ko

je s fašistično in nacistično pomočjo upostavljal svojo diktaturo, je bila Španija članica tedaj obstoječe Zveze narodov, ki je po svojem statutu imela namen združevati države, ki se hočejo vladati svobodno. Franco je takoj prijavil izstop Španije iz Zveze narodov, ker da njegova vlada nima namena, da bi se Španija svobodno vladala. Zveza narodov, ki je bila takrat že v moralnem razsulu in ni več spoštovala svojega lastnega statuta, je pa prosila Franca, naj Španija še nadalje ostane članica, čeprav je diktatura.

Res pa sta bili med vojno nev-

tralni Švedska in tik do pred konca vojne tudi Turčija. Svojo nevtrálnost sta pač vzdrževali, kakor sta vedeli in znali in sta pod silo tedanjih razmer izkazovali Hitlerju tudi večje ali manjše uslužnosti. Toda enega ni storila ne ena ne druga: Ne Švedska, ne Turčija ni pristopila k Trojnemu paktu. Zato jima tudi po končani vojni nihče ni očital, da sta kolaborirali z nacizmom in fašizmom.

Lepo Vas pozdravljam!

Bs. Aires, 4. 3. 1962.

Celestin Jelenc

Gospod urednik!

Čas beži in so bile moje točke k „gradivu“ le nekak odsev nekdanjih dogodkov, saj vsi vedno bolj čutimo usodni udarec klike. Sedaj ni mogoče ničesar podvzeti ali ukreniti, ker se je sedanji Titov režim tako usidral v državi, da ni mogoče niti misliti na zrušitev. Mlajša povojna generacija je pa že zrastle v novih razmerah in bila vzgojena v novem komunističnem duhu. Borba za resnico in pravico se smatra že sedaj samo kot dogodek zgodovine. Pa kljub temu je prav, da se piše o nekdanjih dneh borbe in idealnih stremljenjih ter zanamcem pojasnjuje naše delo za slovensko svobodo in domovinsko ljubezen.

Glede primorskih domobrancev bi bila poklicana predvsem napisati nekake spomine gg. Vladimir Mazi in Peter Horn. Prvi živi menda še tu, v Vel. Buenos Airesu, drugi — oče župnika Horna — je pa v USA. Jaz sam sem prišel v Trst šele proti koncu (od julija 1944 do maja 1945), ko je organizacija takorekoč že tekla in cvetela. Prav v omenjenem času so se že začele spletke, ki niso bile baš primerne za obstoj in delo organizacije, pri kateri vojaški del ni bil bistven in bolj stranskega pomena, ker se je delo moralo usmerjati predvsem na kulturno in gospodarsko področje Primorskih Slovencev, ki so bili toliko let pod jarmom Italije brez vsakih narodnih in človečanskih pravic.

Zaenkrat toliko. Ako bi bilo treba še kaj, sem Vam vedno na razpolago.

Vse sodelavce in soborce lepo pozdravljam, zlasti pa Vas

Rudolf Wagner

Gospod urednik!

K pismu g. Rudolfa Wagnerja, ki ste ga objavili v Vestniku št. 1/2, 1962 in v katerem imenovani podaja svoje mnenje glede 27. marca, bi želel pripomniti naslednje:

1. da je **enostranski**, ker našteva samo negativne posledice tega dejanja. 27. marec pa ima tudi pozitivne posledice in kdor hoče biti objektivni, jih ne sme zamolčati. Razen tega pa mora še vzeti v pretres, kaj bi se verjetno zgodilo, ko bi bili ostali pri Trojnem paktu in kakšne bi bile posledice v tem primeru. Leta 1941 je jugoslovanski državni brod plul med Scilo in Caribdo!

2. da je **pristranski**, kar se posebno odraža iz točke 2., kjer pravi, da je 27. marec prinesel trpljenje in uničevanje vseh jugoslovanskih narodov, zlasti Slovencev in Hrvatov (podčrtano), medtem ko je resnica in splošno znano dejstvo, da so najbolj prizadeti bili Srbi. Več stotisoč so jih pobili samo ustaši po „receptu“: 1/3 pobiti, 1/3 preseliti in 1/3 pohrvatiti. V več desetisočev gre število Srbov, ki so izgubili življenje pri bombardiranjih Beograda, najprej po Nemcih in potem po zaveznikih. V enem samem dopoldnevu so Nemci v Kragujevcu s strojnica mi postrelili 2.700 moških po represalijskem ključu: 100 Jugoslovancev za 1 nemškega vojaka. Med jugoslovanskimi narodi so Srbi v zadnji svetovni vojni največ zgubili, pa ničesar dobili, niti enega pednja zemlje. To je resnica in ne, kar trdi g. Wagner.

3. da **napihuje**, kar se zlasti čuti v točki 16., kjer izraža mnenje, da je naš 27. marec imel za posledico „naraščanje komunistične stranke v Italiji in Franciji“.

in 4. da se **nepooblaščen** v imenu svobodnih Slovencev spodbuja ob g. dr. Celestina Jelenca.

Ne vem, kaj so si mislili drugi svobodni Slovenci, ko so to prebrali; jaz osebno ne dovoljujem g. Rudolfu Wagnerju, da bi me kjerkoli in kdajkoli zastopal. To pa zato, ker se je pred leti šel skupaj s še nekimi Slovenci pokloniti tedaj še živečemu zloglasnemu ustaškemu poglavniku, odgovornemu za smrt stotisočev nedolžnih ljudi, med katerimi so bili tudi Slovenci.

Nikakor ne morem razumeti logike g. Wagnerja in tovarišev, da so šli iskat političnih zvez z ljudmi, obremenjenimi s težkimi zločini, ostudnimi totalitarnimi, gnusnimi podrepanji fašistov in nacistov, slovanskimi renegati, ki so s svojimi početji onečastili tradicijo in zgodovino bratskega hrvaškega naroda in ki jim v njegovem demokratičnem političnem življenju, ki ga bo začel po osvoboditvi izpod komunizma, prav gotovo ne bo mesta.

Nemški vrhovni poveljnik na Balkanu v zadnjih letih druge svetovne vojne, general Rendulić, Avstrijec hrvaškega porekla, s prezirom piše o teh ljudeh v svoji knjigi „Gekämpft, gesiegt, geschlagen“.

Don Torcuato, 27. marca 1962.

Radivoj Rigler

GRADIVO K VETRINJSKI TRAGEDIJI

V „Slovenski poti“, štev. 3/4, leto IX., december 1961, je F(ranc) B(rzin)? registriral izid knjige Vetrinjska tragedija z naslednjimi besedami:

V spomin junakom, izdanim v Vetrinju od 27. do 31. maja 1945 in pomorjenim za velike ideje svobode — za 15-letn'co priredil Zgodovinski odsek ZSPB. Tisk „Ameriška Domovina“, Cleveland, Ohio, 6117 St. Clair Ave.

Šestnajst let smo čakali, da smo končno dobili knjigo, ki vsaj na splošno daje pregled o tem, kaj je slovenski narod prestal po končani drugi svetovni vojni. Vsi krivci te tragedije od vzhoda do zapada so skušali in še skušajo zanikati izročitev in pokolj 15.000 slovenskih vojakov in civilistov. Toda kri ni voda, in pri branju te knjige vidimo in čutimo, da so izvršeni zločini bili tako strašni, da jim ne najdemo v zgodovini enake. Knjiga bo živo zadela one, ki so se iz Vetrinja rešili, še hujše pa one, ki so vodili slovensko vojsko na morišče. Sedanjim in bodočim zgodovinarjem bo pa v pomoč, da bodo v poplavi rdeče literature našli sled za pravo zgodovinsko resnico.

Seveda ima knjiga tudi velike pomanjkljivosti in napake. Mnogi viri so samo zapiski posrednih prič (Polda, Godnič) in na podlagi njihovih izjavanj bodo dobili nekateri, danes morda že mrtvi komandanti takšno zgodovinsko oceno, ki je ne zaslužijo. Mnogo bolj, kakor na splošne govorice, bi se moralo gledati, da se dobijo točna poročila še živečih vojaških in civilnih voditeljev v usodnem času.

Nujno potrebno je, da za 25-letn'co Vetrinjske tragedije dobimo dobro pripravljeno, razširjeno izdajo te knjige, ki bo zajela ves križev pot, od Oljske gore pa do Kalvarije — od 27. 3. 1941 do Kočevskega Roga leta 1945. Pri tej izdaji bodo morali složno sodelovati vsi nekdanji vojaki, oficirji, politiki in predstavniki organizacij — tedaj vsi oni, ki so se svojčas složno vojskovali proti jugokomunizmu in podpisali „Narodno izjavo“ 20. 10. 1944, v maju 1945 se pa umaknili v emigracijo. V vsaki takj knjigi pa ne moremo dovolj poudariti izvor te tragedije. Krivci niso oni, ki so krvaveli in umirali na bojnih poljanah, pri tem pa zagrešili napake vojne taktike, pač pa zločinci mednarodne politike: hitlerjevska Nemčija, ki je za vsako ceno hotela vse evropske države vključiti v politiko „Osi“, zavezniki, ki so za „kojmo“ 60 milijonov dolarjev pognali nepripravljene jugoslovanske narode v vojno in vodstvo K. P. S., ki je zločinsko izkoristila največjo zgodovinsko nesrečo slovenskega naroda z edinim ciljem, da pride po končani vojni na oblast.

Gradivo k Turjaku

V novi knjigi „Svoboda v razvalinah“, ki jo je izdal zgodovinski odsek Zveze slovenskih protikomunističnih borcev (uredila Fr. Grum in Stane Pleško), beremo o vlogi, ki jo je igral izdajalec Prajer, gostilničar na Turjaku, ki je bil med pogajanja o premirju poslan v grad, da ugotovi in sporoči partizanom, kje se nahajajo oficirji turjaškega gradu, in je pozneje iz stolpa spustil vrvi, da so tako prvi partizani mogli preplezati grajski zid.

Da so te navedbe povsem resnične, berimo, kaj pravi on sam na takozvanem „Zboru odposlancev slovenskega naroda v Kočevju“ — komediji, ki so jo znali komunisti napihniti do skrajnosti kot vse njihove akcije, (v glavnem poraze), da so z njimi varali svobodni svet. Govor navajam dobesedno.

Govor tovariša Janeza Prajerja, (Janeza Kožarja kot se je v resnici pisal.) Na tem kočevskem zboru je govoril kot odposlanec Turjaka.

„Tovariši in tovarišice! Tudi jaz vas pozdravljam v imenu laščanskega okrožja in naše zborovanje. Povedati imam tudi jaz, da je tudi v mojem okrožju veliko belogardističnih postojank. Okrožje Grosuplje se je odlikovalo po največjih postojankah. V tem smislu imam pripomniti, da so se tiči, ki so požigali naše domove, ujeli v gradu Turjaku. In bil sem zato tam, ker sem vodil postavljanje zased, da smo jih prišli. Čast mi je povedati, da sem iz srede Turjaka in da so napadli grad tudi drugi narodi, pa ga niso mogli zavzeti. Zato poudarjam, da je ljudstvo poudarilo hrabrost naše udarne vojske (viharno ploskanje in klici:

živele udarne brigade!) in da se ta naša vojska odlikuje, ko je zavzela največjo postojanko Turjak, eno največjih in najbolj utrjenih v Sloveniji. (Klici: Živeli naši borci!) Ti boreci, ki so se borili pet dni in štiri noči skupaj, premislite vsi in vsak posameznik naj premisli, koliko je moral ta partizan žrtvovati za našo okolico. Poglejte, koliko je imel zavesti ta partizan, ki je pet dni in štiri noči neprestano streljal. S tem povem, da se zahvaljuje vsa naša okolica naši hrabri vojski in našim voditeljem slovenskega naroda in slovenske narodne vojske, ker so mislili belogardisti in plavogardisti, da se to ne bo moglo zavzeti. To je bilo napačno mišljenje. Zabili so se za zidove, ki so štiri metre debeli in te zidove je naša vojska pretolkla na več mestih. To je zasluga naše Narodnoosvobodilne vojske in naših hrabrih borcev.“

Tako Janez Prajer, ki ni bil toliko pogumen, da bi na tem zboru odkrito priznal, kdo je bil tisti, ki je ta zid prebil in kako so kom. politkomisarji gonili slovenske, predvsem gorenjske mobilizirance pred debeli zid. Tega Janez ne pove. Pa dec je seveda samo posledica naših lastnih napak, predvsem razcepljenosti naših protikomunističnih sil, ali bolje ljudi, ki so odločali v tistih usodnih dneh, ter po njihovi brezumni naivnosti in ne nazadnje — iskanju lastnih ciljev in interesov. Tragedija Turjaka in Grčaric nas bi morala povsem izučiti, pa nas ni — dve leti nato smo doživeli največjo tragedijo vse borbe — Vetrinj. Oseбно pogrešam pričevanja prič, ki bi nam lahko vso tragedijo še

bolj osvetlile, tako takratnega turjaškega sanitejca Karla Mauserja, dobrepoljskega kaplana g. Ivana Lavriha, poročnika, ranjenca Hrena, poročnika Vinka Raka, ki je ušel iz vrste, ki so jo pri velikolaškem kolodvoru postrelili in je tako prvi prinesel v Ljubljano poročilo o padcu Turjaka in t. d.

Naj citiram še značilni in usodni stavek iz govora Borisa Kidriča, takratnega sekretarja IOOF (Izvršni odbor Osvobodilne Fronte), ki ga je objavil Slovenski poročevalec štev. 24. — 17. okt. 1943. Tako pravi Kidrič: Zbor odposlancev je enodušno obsodil belo in plavo gardo ter zahteval, naj ju narodna oblast energično, brez usmiljenja iztrebi. "Jelendol, Mozelj in drugi množični grobovi so priče, da se je iztrebljenje res brez usmiljenja in strahotno izvršilo.

M. Jakopič

Urednikov bunker

Priloga pričujoči številki: vse fotografije je dobavil zgodovinski referent pri ZDSPB ing. France Grum. — Citat škofa Jegliča je povzet iz Koledarja Svobodne Slovenije 1951, stran 110, kakor ga je zapisal takratni urednik Slovenca Lojze Ilija. — Angleški tekst Boro ve pesmi Previharimo viharje kakor tudi Titovo pismo Moši Pijadi je v knjigi Draga Zalarja The yugoslav communism na strani 93 odn. 122.

V tej številki je ponatisnjena registracija knjige Vetrinjska tragedija v reviji Slovenska pot. Pričakovati je, da se bo registrator F(rance) B(rz'n?) kmalu sam oglašil s svojimi podatki o Vetrinju, kar bodo vsi bojevniki toplo pozdravili, saj je bil F. B. po nekaterih virih

njih glasnik pri Narodnem odboru.

V prejšnji številki je pri članku Višnjegorski bataljon izpod peresa Florijana Slaka izpadel pomotoma podnaslov: „21. maja 1944 v Jerovi vasi pri Grosupljem“.

A. M., Ramos Mejía. Hvala za dostavljeno. Žal je tekst preobširen, da bi ga mogel Vestnik uporabiti. Če se lotite okrajšave, sporočite, da Vam vrnem.

Osebnosti so v tej številki dobile nov izraz. Odslej jih bo namreč urejal tajnik DSPB bojevniki Tone Šušteršič. Upam, da bodo vsem bralcem všeč.

Obiskovalcem tukajšnje jug. delegacije odn. konzulata: Prosimo Vas, da poveste, da naj prihodnjič tiskovni referent pri poslaništvu ne bo tako neroden, da bo poziv za povratek domov in obvestilo o amnestiji dal objaviti v španskih listih isti dan, kakor ti listi poročajo o aretaciji Milovana Djilasa.

Fotokopiji originalov o izročitvi čet, zbranih v Vetrinju, sta prvič objavljeni. Dal ju je France Krištof.

Novice o Slovencih

ZDRUŽENE DRŽAVE

Chicago

Slov. Narodna Zveza je imela zabavo v Tomazinovi dvorani.

Cleveland

Organizacija Borcev v Clevelandu je koncem februarja priredila zabavni večer, čigar dobiček je bil namenjen za invalidski fond. Kljub slabemu vremenu je bila udeležba številna in so vsi odšli domov v vselem razpoloženju.

Poseben odbor za postavitve spominske kapelice v počastitev spomi-

na žitev komunizma iz dobe revolucije in zadnje vojske deluje vztrajno. Upati je, da bo dosegel lep uspeh, saj je bil odziv pri prostovoljnih prispevkih zelo zadovoljiv.

Slovenska telovadna zveza je priredila v novi dvorani svojo prvo telovadno akademijo v Clevelandu.

Prosveta Baragovega doma je priredila v šentvidski dvorani spored slovenskih pesnov in pesmi. Sodelovali so poleg Slovencev tudi Srbi, Hrvatji, Rusi, Poljaki in Slovaki.

KANADA

Toronto

Sov. kat. prosvetno društvo Baraga je priredilo razstavo slovenskega tiska v dvorani pri fari Marije Pcmagaj v ul. Manning Ave. Razstavljeno je bilo 140 različnih knjig, 12 revij in 12 časopisov. V glavnem je bil to samo emigrantski tisk, le nekaj knjig je bilo izdanih v Sloveniji.

Kanaški odbor je podvzel hvalevredno iniciatvo za sklad Katoliškega doma v Gorici. Ves čisti dobiček od zabavne prireditve je bil poklonjen Kat. domu v Gorici.

ARGENTINA

Poročili so se: Milan Magister in Olga Prijatelj, Janez Krištof in Tinca Glavan, Miloš Stare in Franja Golobova.

Umrli je g. Vladimir Gorazd, bivši član Školske legije. N. p. v m.!

Marijan Trtnik, vodja slov. skavtov je obhajal 50-letnico; župnik Martin Radoš, izdelavec „Vestnika“, 70-letnico in dr. Franc Bajlec, član Narodnega odbora 60-letnico.

Slovski mladinski oder je uprizoril igrice: Desetnik in sirotica.

Društvo slov. protikom. borcev je organiziralo predavanje v Slov. domu v San Martinu, ki ga je imel svoječasni koroški borec g. Janko Jazbec iz Córdoba pod naslovom:

Nabrežina kliče — problem naših narodnih manjšin na Koroškem in Primorskem.

NEMČIJA

Borci v Porurju v Nemčiji so postali jako aktivni. V Altenessen v Porurju so priredili veselico, katere se je udeležilo okoli 300 oseb. Poskušali so „teren“ in ugotovili, da imajo še veliko možnosti. Od tam navezujejo slike s posamezniki v Severnih evropskih državah. Svoje zastopnika imajo tudi na Švedskem. Ta pa zopet skuša pridobiti in navezati stike s posamezniki na Norveškem.

KOROŠKA

V dvorani Mohorjevega doma v Celovcu je bil ustanovni občni zbor Koroške dijaške zveze (KDZ). Približno 100 študentov, med njimi tudi številni visokošolci iz Gradca in Druha so napelnili dvorano.

Na podlagi spomenic in raznih posredovanj predstavnikov koroških Slovencev so bili doseženi vidni uspehi. Avstrijski prosvetni minister je obljubil, da se bo zavzel za dopolnilski pouk na slov. gimnaziji in da bodo ostala vprašanja rešena v smislu slovenskih predlogov.

Pri volitvah za glavno skupščino Deželne kmetijske zbornice za Koroško, so prvič po letu 1920 porasli slovenski glasovi.

Znana kulturna delavka med koroškimi Slovenci Milka Hartman iz Libuče pri Pliberku je slavila 60-letnico svojega rojstva.

PRIMORSKA

Pri politični debati akademskega sveta tržaške univerze je predstavnik liste Adrija, Marko Udovič, med drugim branil zahtevo slov. akademikov za ustanovitev stolice za slovenski jezik na tržaški univerzi.

Pomemben dogodek za Goričane

in vso Primorsko: V Gorici že imajo prostoren moderen slov. Katoliški dom. Cilj je dosežen ter se veselimo tega uspeha tudi vsi zavedni Slovenci v emigraciji.

Tudi v Trstu je v teku akcija za postavitev novega doma pri Sv. Ivanu. Gotovo tudi ta priprava zasluži vso podporo od vseh Slovencev.

AVSTRALIJA

P. Bernard Ambrožič, OFM (bivši urednik „Orliča“ in dekliške „Vi-

gredi“), ki tudi sedaj neumorno deluje, je praznoval 70-letnico rojstva.

IZ ZASUŽNJENE DOMOVINE

Umrla je v domovini ga. Uršula Žitnik, mati g. Rudolfa Žitnika, člana Narodnega odbora. N. p. v m.!

Po proglasitvi ljubljanske škofije v nadškofijo je bil slovesno potrjen za prvega ljubljanskega nadškofa sedanji ljubljanski škof msgr. Anton Vovk.

DRUŠTVENO ŽIVLJENJE

Gosp. načelnik DSPB, Buenos Aires, Jože Jenko, poroča:

Naprošamo vse člane, da poravnajo svoje obveznosti do organizacije. Tisti, ki žive v Capitalu, naj to store v naši pisarni na Ramón Falconu 4158 (ga. Martinčič), v Velikem Buenos Airesu pri krajevnih poverjenikih, vsi drugi pa po pošti na naslov: J. Jenko, Pedernera 1075, Villa Madero, Buenos Aires.

Podpirajte naše invalide, vdove, sirote in onemogle. Za vsak najmanjši dar vam bomo iskreno hvaležni!

Za našega umrlega soborca poročnika Nika Šivica bo žalna sv. maša na Ramón Falconu, dne 10. junija 1962 ob 9,30 in v San Martinu, dne 19. avgusta ob 8,30.

Zveza iz U. S. A. je ponovno nakazala našemu društvu 100 dolarjev za podporo tukajšnjim invalidom, vdovam in onemoglim bivšim borcem. Obenem z darilom pošilja vsem podpirancem iskrene pozdrave in velikonočna voščila.

V invalidski fond so darovali: N. N. Rosario (po D. Havelku) 300 pesov.

Clanski načelnik DSPB, Buenos Aires, Bogo Pregelj, javlja:

V Slovenski vasi v Lanusu je sedaj poverjenik Romé Jože namesto pok. Rudolfa Rozine.

Za ramoški okraj je prevzel mesto zaupnika Tičar Beno, ki zamenja g. Javorška.

Medtem se je tudi razširila naša poverjeniška mreža: okoliš San Andrés — poverjenik g. Klobovs Peter.

Strokovni načelnik DSPB, Buenos Aires, Miloš Prelog, javlja:

V najkrajšem času bo v Slov. vasu v Lanusu predavanje g. Krištofa Franceta o obisku Vetrinja. Datum bo javljen pravočasno.

Correo Argentino Suc. 7	TARIFA REDUCIDA		Propiedad Intelectual	
	Concesión No. 6830		Nº 700070	
	22-I-1962		Ramón Falcón 4158 Bs. As.	